

VIITTOISINKO?

Kartoitus tukiviittomaopetuksen vaikuttavuudesta Turun kaupungin
päiväkodeissa

Jenni Allén ja Leena Hagström
Opinnäytetyö, kevät 2013
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Viittomakielentulkin koulutusohjelma
Viittomakielentulkki (AMK)

TIIVISTELMÄ

Allén, Jenni & Hagström, Leena. Viittoisinko? Kartoitus tukiviittomaopetuksen vaikuttavuudesta Turun kaupungin päiväkodeissa. Kevät 2013, 53 sivua, 2 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Viittomakielentulkin koulutusohjelma, viittomakielentulkki (AMK).

Opinnäytetyön tavoitteena oli kartoittaa tukiviittomien käytön ja tukiviittomaopetuksen vaikuttavuutta Turun kaupungin päiväkodeissa. Vaikuttavuudella tarkoitamme sitä, miten tukiviittomat on otettu käyttöön päiväkodeissa ja miten ne näkyvät päiväkodin arjessa. Halusimme myös selvittää, millaiset valmiudet päiväkodeilla on vastaanottaa tukiviittomia tarvitseva lapsi. Keskityimme lastentarhanopettajien näkemyksiin ja kokemuksiin tukiviittomien käytöstä ja opetuksesta. Tavoitteenamme oli myös kartoittaa henkilökunnan lisäkoulutuksen tarve.

Kvantitatiivisen kyselytutkimuksen avulla pyrimme selvittämään tukiviittomien käyttöön ja opetukseen liittyviä haasteita. Tutkimuksessa käytetty aineisto kerättiin sähköisesti Webropol-kyselynä syksyllä 2012. Kyselylomake sisälsi monivalintakysymyksiä ja avoimia kysymyksiä. Kyselyn kohderyhmäksi valikoituivat Turun kaupungin päiväkodit. Kyselyyn vastasivat pääasiassa jokaisen lapsiryhmän vastaavat lastentarhanopettajat.

Kyselyyn vastasi 72 henkilöä. Tutkimuksesta selvisi, että teoretietoa tukiviittomien käytön perusteista tarvittaisiin lisää. Tällä hetkellä päiväkotien valmiudet vastaanottaa tukiviittomia tarvitseva lapsi eivät aina ole riittävät. Turun kaupungin päiväkodeissa tukiviittomaopetuksen vaikuttavuutta tulisi lisätä. Lastentarhanopettajat ovat kiinnostuneita osallistumaan tukiviittomakoulutukseen, jos koulutus järjestetään työajalla työnantajan toimesta.

Asiasanat: kyselytutkimus, päiväkotit, tukiviittomaopetus, tukiviittomat, vaikuttavuus

ABSTRACT

Allén, Jenni and Hagström, Leena. The influence and effect of Sign Supported Speech. Survey questionnaire about Sign Supported Speech in Turku daycare units. 53 pages, 2 appendices. Language: Finnish. Turku, Spring 2013. Diaconia University of Applied Sciences, Degree Programme in Sign Language Interpretation. Degree: Bachelor of Humanities.

The aim of this thesis was to survey the situation of Sign Supported Speech and teaching Sign Supported Speech in daycare units in the area of Turku. Our goal was to find out what kind of influence and effect Sign Supported Speech has in daycare units. We focused on daycare teachers' experiences and opinions. In addition we wanted to research the employees' need of further training.

In this thesis we used a quantitative method to conduct research on the challenges that are related to using and teaching Sign Supported Speech in daycare units. We designed a questionnaire that we sent electrically via Internet. Our questionnaire included open and multiple choice questions. We collected the research material in the autumn 2012 by using The Webropol Online survey and analysis software.

In our questionnaire research we received 72 answers. The research indicates that there is a need for theory based information of Sign Supported Speech. Currently the capability of receiving a child who needs Sign Supported Speech is insufficient in Turku daycare units. Daycare teachers are interested in participating in Sign Supported Speech training if it is organized during working hours by the employer.

Key words: daycare, influence and effect, questionnaire research, Sign Supported Speech, teaching Sign Supported Speech

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 TUKIVIITTOMIEN TARVE PÄIVÄKODEISSA.....	8
2.1 Kielelliset haasteet ja tuen tarve	9
2.1.1 Ilmaisukieliryhmä.....	10
2.1.2 Tukikieliryhmä	10
2.1.3 Korvaavan kielen ryhmä	11
2.2 Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät	11
2.3 Tukiviittomat	12
3 VIITTOMIEN OPETTAJA.....	13
3.1 Viittomien opettajan työnkuva.....	14
3.2 Tukiviittomaopetuksen myöntäminen.....	15
3.3 Eettinen näkökulma opetuksessa	16
4 TUKIVIITTOMAKARTOITUKSEN SUORITTAMINEN	18
4.1 Kysymysten laatiminen tukiviittomakartoitukseen	18
4.2 Webropol -kyselyn toteutus	19
4.3 Lastentarhanopettajat kohderyhmänä	20
4.4 Tutkimuksen luotettavuuden pohdintaa	21
5 TUKIVIITTOMAKARTOITUKSEN TULOKSET	23
5.1 Vastaajien taustatiedot	23
5.1.1 Lapsiryhmien tukiviittomatausta	24
5.1.2 Työntekijöiden tukiviittomatausta.....	24
5.2 Tukiviittomaopetukseen liittyvien kysymysten koontia	27
5.3 Tukiviittomien käyttöön liittyvien kysymysten koontia	31
5.4 Avoimien vastausten koontia	35
5.4.1 Kokemuksia tukiviittomien opetuksesta	35

5.4.2 Kokemuksia tukiviittomien käytöstä	38
5.5 Johtopäätökset	40
6 POHDINTA	43
LÄHTEET	45
KUVIOLUETTELO	48
LIITTEET	49
LIITE 1 Saatekirje kyselyyn vastaamiseksi	49
LIITE 2 Webropol-kyselyn kysymykset	50

1 JOHDANTO

Kartoittavaa tutkimusta tukiviittomien käytöstä ja tukiviittomien vaikuttavuudesta Turun alueen päiväkodeissa ei tiettävästi ole ennen tehty. Opinnäytetyön tavoitteena on kartoittaa Turun kaupungin päiväkotien tukiviittomaopetusta ja sen vaikuttavuutta. Työssämme vaikuttavuudella tarkoitetaan sitä, miten tukiviittomat on otettu käyttöön ja miten ne näkyvät päiväkodin arjessa. Tutkimustehtävänämmä oli selvittää, kuinka monessa päiväkodissa tukiviittomat ovat käytössä kommunikoinnin tukena ja onko päiväkotien henkilökunnalla tarvetta ja kiinnostusta osallistua tukiviittomaopetukseen. Halusimme myös selvittää, millaisia kokemuksia työntekijöillä on tukiviittomista. Tulevaisuudessa työskentelemme viittomaopettajina, joten koimme aiheen ajankohtaiseksi ja mielenkiintoiseksi.

Ei ole olemassa tarkkaa tietoa siitä, kuinka monessa päiväkodissa Turun alueella tukiviittomat ovat käytössä. Tämän tiedon pohjalta aloitimme työn suunnittelun. Käsitlemme työssämme viittomien opettajan työnkuvaa sekä viittomien opetusta päiväkotien näkökulmasta. Ennakko-oletuksemme on, että Turun kaupungin päiväkodeissa tarvittaisiin enemmän henkilökunnalle suunnattua tukiviittomaopetusta, sillä nykyään kielellisiä erityisvaikeuksia diagnosoidaan aiempaa enemmän.

Päiväkodeissa keskitytään lapsen kasvun tukemiseen, kielen kehitykseen ja kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Halusimme selvittää päiväkotien valmiudet ottaa vastaan tukiviittomista hyötyvä lapsi. Tukiviittomista on hyötyä myös niille lapsille joiden kielenkehitys ei ole poikkeavaa. Tukiviittomista on erityisesti hyötyä erilaisille käyttäjäryhmille. Esittelemme työssämme ilmaisukieliryhmän, tukikieliryhmän sekä korvaavan kielen ryhmän.

Käytimme kvantitatiivista tutkimusmenetelmää ja keräsimme aineiston sähköisesti Webropol-kyselynä. Kyselyymme vastasivat päiväkotiryhmien vastaavat lastentarhanopettajat. Sähköinen kysely mahdollisti suuren vastaajajoukon tavoittamisen ja helpotti aineiston käsittelyä.

Kyselymme kautta on saatu ajankohtaista tietoa tukiviittomien käytöstä Turun kaupungin päiväkodeissa. Työmme tarjoaa myös pohjatietoa tukiviittomaopetuksen kehittämiseksi.

2 TUKIVIITTOMIEN TARVE PÄIVÄKODEISSA

Päivähoidon tehtävä on tukea kokonaisvaltaisesti lapsen kehitystä. Myös lapsen mahdollisiin kehityksen ja oppimisen vaikeuksiin puuttuminen on yksi toiminnan lähtökohta (Siiskonen, Aro, Ahonen & Ketonen 2004, 308). Varhaiskasvatussuunnitelma eli VASU ohjaa päiväkodin toiminnan sisällön suunnittelua. Suomessa Stakes on tehnyt valtakunnallisen ohjeistuksen, joka ohjaa kuntia ja päiväkoteja varhaiskasvatussuunnitelman toteuttamisessa (Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos i.a.). Valtakunnallisten linjausten tavoitteena on uudistaa päivähoitolakia. Yksi kehittämisen näkökulmista on luoda tasa-arvoa eri puolilla Suomea asuville kielihäiriöisille lapsille ja heidän perheilleen (Siiskonen ym. 2004, 306). Jokaisessa Turun kaupungin päiväkodissa on tehty varhaiskasvatussuunnitelma. Syksyllä 2013 Turussa otetaan käyttöön päivitetty varhaiskasvatussuunnitelma. (Maija-Liisa Rantanen, henkilökohtainen tiedonanto 25.1.2013.)

Turussa toteutettiin vuosina 2008–2012 Puhku-pilotti, joka keskittyi puhetta tukevien kommunikaatiokeinojen käytön tehostamiseen varhaiskasvatuksessa. Pilotti oli sosiaali- ja terveysministeriön alainen, osana Turussa toteutettua Remontti-hanketta. Puhku-pilotin tavoitteena on ollut ennaltaehkäistä lasten kommunikoinnin ongelmia. (Mäkitalo 2013.) Myös lapset, joiden kielellistä ongelmaa ei ole vielä diagnosoitu, hyötyvät pilotin myötä käyttöön otetuista toimintamalleista. Yksi kommunikointia tukeva keino pilotissa on ollut tukiviittomat. Pilotin puitteissa on järjestetty Turun kaupungin päiväkotien henkilökunnalle muutamia tukiviittomakursseja. (Christina Wendelin, henkilökohtainen tiedonanto 21.3.2013.) Uuteen varhaiskasvatussuunnitelmaan on kirjattu Puhku-pilotissa käyttöönotetut toimintamallit (Mäkitalo 2013).

Tukiviittomia ja niiden käyttöä on kuitenkin tutkittu paljon eri näkökulmista. Dia-konia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöissä tukiviittomat tulevat esiin muun muassa Hietikon, Akkolan ja Viitalan (2012) työssä *Kohtaamattomuuksia – Tukiviittomaopetus Varsinais-Suomessa 2012*. Koski ja Koskiniemi (2011) ovat työssään *Yhteistyön avaimet – Toimintamalli tukiviittomaopettajien ja puhetera-*

peutin moniammatilliseen yhteistyöhön keskittyneet moniammatillisen yhteistyön kehittämiseen.

Lapsen kielellisen kehityksen kuntoutuksessa käytetään tukena erilaisia puhetta tukevia ja korvaavia kommunikointimenetelmiä. Työssämme olemme syventyneet tukiviittomien käyttöön ja niiden vaikutuksiin kommunikoinnin tukena. Kokemuksemme mukaan tukiviittomista on hyötyä myös lapsille, joiden kielellinen kehitys etenee normaalisti. Anneli Tisellin (2009, 8–9) mukaan tukiviittomat voivat auttaa uuden kielen oppimisessa. Tämän tiedon pohjalta voimme ajatella myös maahanmuuttajalapsen hyötyvän tukiviittomista, kun hän opettelee uutta kieltä. Huuhtasen (2011, 27) mukaan viittomat ovat luonnollisuutensa vuoksi Suomen vanhin puhetta tukeva ja korvaava kommunikointimenetelmä. Luonnollisuudella tarkoitetaan sitä, että viittomien tuottaminen ei vaadi apuvälineitä. Niitä on helppo tuottaa erilaisissa tilanteissa omaa kehoa apuna käyttäen.

2.1 Kielelliset haasteet ja tuen tarve

Lapset, joilla on viivästynyt tai poikkeava kielenkehitys, hyötyvät tukiviittomista. Viivästyneessä kielenkehityksessä lapsen kielelliset kommunikaatiotaidot kehittyvät kauttaaltaan hitaammin kuin lapsilla keskimäärin. Lapsen kielelliset suoritukset muistuttavat nuorempien lasten kielellisiä taitoja, mutta kuitenkin lapsen oletetaan saavuttavan ikätoveriensa kielenkehityksellinen taso ajan kuluessa. Viivästynyttä kielenkehitystä voi esiintyä kehityspoikkeamien yhteydessä, ympäristön aiheuttamista syistä, mutta myös itsenäisenä kielellisenä häiriönä. (Korpilahti 2006, 45.)

Poikkeavalla kielenkehityksellä tarkoitetaan erityisvaikeutta, jossa kielelliset taidot ovat osittain häiriintyneet, eikä kielellinen suoriutuminen vastaa nuoremman ikäryhmän kommunikaatiotaitoja. Poikkeavasta kielenkehityksestä kuntoutuminen on heikompaa verrattuna viivästyneeseen kielenkehitykseen. Poikkeavaan kielenkehitykseen ei liity muita kehityksellisiä sairauksia, mutta oletetaan, että sillä on yhteys lapsen neurologiseen taustaan. Kasvuympäristö ja kognitiivinen kehitys eivät ole yhteydessä poikkeavaan kielenkehitykseen. Poikkeava kielenkehitys saattaa vaikuttaa henkilön sosioemotionaaliseen kehitykseen ja koulu-

menestykseen. (Korpilahti 2006, 45.) Kielelliset erityisvaikeudet ovat yleisempiä pojilla kuin tytöillä. Tällä hetkellä noin 7 prosentilla suomalaisista lapsista on diagnosoitu jonkinasteinen kielellinen erityisvaikeus, ja jopa 19 prosentilla puheen kehitys on viivästynyt. (Aivoliitto i.a.) Erilaisen kielellisen avun tarpeen mukaan lapset voidaan jakaa ilmaisukieliryhmään, tukikieliryhmään ja korvaavan kielen ryhmään.

2.1.1 Ilmaisukieliryhmä

Ilmaisukieliryhmän tyypillisiä edustajia ovat CP-vammaiset lapset. Puhe-elimet eivät toimi riittävän hyvin, jotta äänteiden tuottaminen ymmärrettävästi onnistuisi. He saattavat kuitenkin ymmärtää kieltä hyvin. Motoriset häiriöt eli kehon liikkeiden säätelyn vaikeudet saattavat vaikuttaa liikkeisiin niin, että viittomien tuottaminen ei onnistu. Kommunikointikeinoksi valitaankin todennäköisesti jokin graafinen merkkijärjestelmä. Graafisia merkkejä ovat esimerkiksi piktogrammit, jotka ovat tyylieltyjä piirroksuvia. Niitä voidaan käyttää vuorovaikutuksen tukena. Ilmaisukieliryhmässä korvaavan kommunikoinnin tarkoituksena on löytää kommunikoinnin muoto, josta tulee pysyvä ilmaisukeino. (von Tetzchner & Martinsen 2010, 80.)

2.1.2 Tukikieliryhmä

Sellaiset lapset, joiden kielenkehitys on viivästynyt, tarvitsevat kommunikointimuodokseen tukikielen. Tukikielen tärkein tehtävä on vahvistaa puheen ymmärtämistä, ei korvata puhetta. Yksi kuntoutuksen keskeinen tavoite on ratkaista sosiaalisia ongelmia, jotta lapsi pystyy ilmaisemaan itseään ja toimimaan vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Tukikieli on usein väliaikainen ratkaisu vuorovaikutuksen tukemiseksi. Usein tukikieli häviää, kun lapsen kielelliset taidot kehittyvät. Aina ei kuitenkaan voida ennustaa, oppiiko lapsi kommunikoidaan normaalisti puheella. (von Tetzchner & Martinsen 2010, 81.)

2.1.3 Korvaavan kielen ryhmä

Korvaavan kielen ryhmään kuuluvat henkilöt käyttävät kommunikoinnissa puhetta erittäin vähän tai eivät lainkaan. Korvaavasta kielestä pyritään muodostamaan käyttäjälle äidinkieli. Tavoitteena on muodostaa henkilölle kommunikointitapa, joka ei ole liitoksissa puhuttuun kieleen. Ympäristöstä pyritään muokkaamaan korvaavan kommunikointikeinon kannalta toimiva. Tämä tarkoittaa sitä, että henkilön ympäristöön kuuluvien ihmisten tulisi osata käyttää korvaavaa kommunikointimenetelmää korvaavaa kieltä käyttävän lapsen kanssa. Korvaavan kielen ryhmään voi kuulua myös henkilöitä, joiden kuulossa ei ole todettu häiriöitä, mutta kuullun ymmärtäminen voi olla haastavaa. (von Tetzchner & Martinsen 2010, 83.)

2.2 Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät

Puhetta tukevalla kommunikoinnilla tarkoitetaan puhetta edistävää, täydentävää tai vuorovaikutusta helpottavaa menetelmää. Kontaktin luominen lapsen ja aikuisen välillä saattaa joskus olla haastavaa. Tällöin joudutaan etsimään lapselle sopivin vuorovaikutuksen tapa. (Heinämäki 2005, 30.)

Kun ihminen kommunikoi vuorovaikutustilanteessa muilla keinoin kuin puheella, käytetään puhetta korvaavia kommunikointikeinoja, kuten esimerkiksi viittomia (von Tetzchner & Martinsen 2010, 20). Jos kielellinen häiriö on erittäin vahva, tukiviittomien käytöstä voi tulla pysyvä kommunikoinnin muoto.

Tukiviittomat ovat ei-avusteinen kommunikointikeino, mikä tarkoittaa, että niiden käytössä ei tarvita minkäänlaisia apuvälineitä. Viittomia tuotetaan eleillä, ilmeillä ja keholla. Lauseesta viitotaan vain tärkeimmät sanat, joita halutaan korostaa. Lapsen puheen kehittymisen myötä viittomien käyttö vähenee tai loppuu. (Autio & Ylijoki, 2005, 9.) Tukiviittomia voidaan käyttää sekä puhetta tukevana että korvaavana kommunikointimenetelmänä. Puhetta tukevia ja korvaavia kommunikointikeinoja tarvitsevat ja käyttävät useat ryhmät. Osa tarvitsee tukevia ja korvaavia kommunikointikeinoja läpi elämänsä ja osalla korvaavan järjestelmän tarve jää vähitellen pois. (von Tetzchner & Martinsen 2010, 20.)

Erilaisia käyttäjäryhmiä ovat eri-ikäiset kehitysvammaiset sekä henkilöt, joilla on kielellisiä erityisvaikeuksia tai kielellisen kehityksen viivästymä. Kommunikointikeino valitaan henkilön tarpeiden, lähtökohtien sekä tavoitteiden mukaan. Viittomakommunikoinnissa tulee huomioida henkilön motoriset taidot. Viittomia on mahdollista myös muokata käyttäjälle motorisesti helpommin tuotettaviksi. Lähiympäristön henkilöiden täytyy tietää lapsen tapa käyttää viittomia. On tärkeää, että aikuinen käyttää mallina oikeita viittomia. (Tolvanen 2006, 110; Huuhtanen 2011, 29.)

2.3 Tukiviittomat

Tukiviittomia käytetään yhtäaikaaisesti puheen kanssa. Puhetta tuetaan viittomamerkkien eli viittomien avulla, jolloin viestin ymmärtäminen helpottuu (Huuhtanen 2011, 28). Viittomakielen muoto- ja lauseoppia koskevat rakenteet eivät päde käytettäessä tukiviittomia, mutta viittomat eli viittomakielen lekseemit lainataan viittomakielestä. Tukiviittomia käytetään puheen tukena suomen kielen rakenteita noudattaen. Tämän kommunikaatiomenetelmän tavoitteena on puheen tukeminen. Käytännössä lauseista viitotaan viestin sisällön kannalta tärkeimmät sanat. Tukiviittomista voidaan käyttää myös termejä avainviittomat, selkoviittomat sekä puhetta vahvistavat viittomat. (Huuhtanen 2011, 28.)

Tukiviittomien on todettu lisäävän puheenyrityksiä ja tukevan puheen kehitystä. Pelko siitä, että tukiviittomien käyttö vähentäisi tai estäisi puheen kehitystä on havaittu aiheettomaksi käytännön kokemusten ja tutkimusten kautta. (Huuhtanen 2011, 28.) Viime vuosina kiinnostus tukiviittomien käyttämisestä kommunikoinnin tukena pienten lasten kanssa on lisääntynyt (Haaksilahti 2012, 148). Tukiviittomia ei käytetä vain niiden lasten kanssa, joille sitä on suositeltu, vaan niitä voidaan käyttää kaikkien lasten kanssa puheen kehityksen tukena (Tisell 2009, 26). Seuraavassa luvussa kerromme viittomien opetuksen käytännöistä eli siitä, kuka viittomia voi opettaa ja miten viittomien opetusta haetaan sekä kuinka opetus toteutetaan.

3 VIITTOMIEN OPETTAJA

Tukiviittomaopettajina toimivat yleensä ammattikorkeakoulusta valmistuneet viittomakielentulkit (Autio & Ylijoki i.a. 16). Viittomien opettajan pätevyyden on voinut saada esimerkiksi Diakonia-ammattikorkeakoulussa viittomakielentulkin koulutusohjelmassa valitsemalla viittomien opetuksen pedagogiset opinnot. Opintojen laajuus on ollut 22 opintopistettä. Opintokokonaisuus on sisältänyt kehityspsykologian ja erityispedagogiikan perusopintoja sekä opetusharjoittelua ja muita viittomien opetuksen soveltavia opintoja.

Viittomakielentulkin koulutusohjelman opetussuunnitelma on uudistunut ja otettu käyttöön vuonna 2011. (Diakonia-ammattikorkeakoulu i.a.) Uudessakin opetussuunnitelmassa pedagogiset opinnot muodostavat oman kokonaisuutensa, mutta opintopistemäärä tulee muuttumaan. Uuden opetussuunnitelman opetussisällöt tulevat olemaan monipuolisempia. Tämä tarkoittaa, että tukiviittomien lisäksi voidaan opettaa muitakin puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiomenetelmiä. Viittomakielentulkin koulutusohjelmassa Diakonia-ammattikorkeakoulussa painotetaan sitä, että viittomien opettajalla tulee olla pedagogiset opinnot suoritettuna. Tämä takaa, että opetus on laadukasta. (Terhi Rissanen, henkilökohtainen tiedonanto 17.4.2013.)

Laki ei määrittele, kuka saa opettaa viittomia. Periaatteessa kuka tahansa viittomakielentaitoinen henkilö voi opettaa viittomia. Viittomien opettajina toimii myös viittomakielen ohjaajakoulutuksen saaneita henkilöitä sekä muita viittomakommunikaation hallitsevia henkilöitä, kuten puheterapeutteja ja erityisopettajia. (Autio & Ylijoki i.a., 16.) Käytännössä viittomia opettavat myös tulkit, jotka eivät ole suorittaneet viittomien opetuksen pedagogisia opintoja (Martikainen 2012).

3.1 Viittomien opettajan työnkuva

Viittomien opettaja voi työskennellä freelancerina, toiminimellä tai jonkin yrityksen palveluksessa. Viittomien opetus voidaan toteuttaa perheopetuksena yksittäisissä perheissä tai ryhmäopetuksena, jolloin opetustilanteessa on paikalla useamman perheen jäseniä. Tukiviittomista kiinnostuneille järjestetään myös kaikille avoimia kursseja, esimerkiksi työväenopistoissa.

Jos lapsella tai aikuisella todetaan viittomakommunikaation tarve, kunnat järjestävät ja maksavat opetuksen. Opetuksen palkkaus- ja laskutuskäytännöt vaihtelevat alueittain ja kunnittain. Viittomien opettajan palkanmaksajana voi toimia opetuksen tilannut taho, esimerkiksi oppilaitos. Yksi palkkaukseen vaikuttava tekijä voi olla opettajan saama koulutus. Yleisesti kuitenkin suositellaan, että freelanceropettajina toimivat noudattaisivat kansalais- ja työväenopistojen tuntipalkkoja. Perheeseen palkattu freelanceropettaja on yleensä itse velvollinen hoitamaan palkanmaksun käytännöt kunnan kanssa. (Autio & Ylijoki i.a., 16.) Nykyään opettaja voi toimia myös palveluntuottajan alaisuudessa, jolloin yritys hoitaa laskutuksen.

Viittomien opetukseen ei ole säädetty virallista opetussuunnitelmaa (Miia Retva, henkilökohtainen tiedonanto 8.3.2013). Jokainen freelanceropettaja suunnittelee ja toteuttaa opetuksen tilanteeseen sopivalla tavalla. Yrityksissä työskentelevät opettajat voivat toimia yrityksen opetussuunnitelman mukaisesti tai toimia yhteistyössä muiden yrityksen opettajien kanssa. Suunnittelussa tulee huomioida oppijan tarpeet ja tavoitteet. Perheopetuksessa opettajan tulee ottaa huomioon koko perheen tarpeet viittomien oppimisen näkökulmasta, jotta kommunikointi perheessä olisi sujuvaa. Pääasiassa viittomien opetus on aikuiskoulutusta. Aikuisille suunnattu viittomaopetus on erittäin tärkeää, jotta viittomat pystytään perheessä ottamaan aktiiviseen käyttöön. (Terhi Rissanen, henkilökohtainen tiedonanto 17.4.2013.)

Aiemmin opettaja on joutunut valmistamaan opetusmateriaalia itse, sillä valmista tukiviittomaopetukseen soveltuvaa materiaalia on ollut vähän tarjolla. Nykyään materiaalia on runsaammin saatavilla. Muun muassa internetistä löytyy hyödyllistä materiaalia opetuksen tueksi. Materiaalin tulee kohdata oppijan tar-

peet ja tavoitteet. Jos opettaja työskentelee freelancerina, suunnitteluun ja materiaalin valmistukseen käytetystä ajasta ei normaalisti makseta palkkaa. (Autio & Ylijoki i.a., 16.) Yrityksen palveluksessa työskentelevät opettajat voivat hyödyntää yrityksen omia opetusmateriaaleja.

Viittomien opettajan työnkuvaan kuuluu yhteistyö eri alojen ammattilaisten kanssa. Useimmiten viittomien perheopetusta suosittelee puheterapeutti. Ajatus viittomaopetuksesta voi tulla myös lapsen vanhemmilta, lääkäriltä tai sosiaalityöntekijältä. (Retva 2012.)

3.2 Tukiviittomaopetuksen myöntäminen

Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista sekä asetus vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista luovat perustan viittomakommunikaatio-opetuksen myöntämiselle (Haaksilahti 2005; Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista, 1987).

Opetuspalvelu ei ole subjektiivinen oikeus, mutta lapsen kotikunnan tulisi järjestää viittomien opetusta tarvittaessa. Tukiviittomaopetusta suositellut asiantuntija tekee hakemuksen opetuksen saamiseksi yhdessä perheen kanssa. Hakemukseen liitetään ilmoitus sosiaalipalvelujen tarpeesta sekä vapaamuotoinen lausunto viittomaopetuksen tarpeellisuudesta ja lääkärin lausunto vammasta. Hakemus lähetetään kunnan sosiaalitoimeen vammaispalveluosastolle. Hakemuksen lähettämisen yhteydessä olisi hyvä tietää, kuka toteuttaa opetuksen ja mitkä ovat opetukseen liittyvät kustannukset. Hakemuksen perusteella kunta päättää opetuksen myöntämisestä. (Retva, 2012.) Tällä hetkellä viittomien opetus ei ole Kansaneläkelaitoksen kilpailuttama tuote, mutta osa Kansaneläkelaitoksen kilpailuttamista tulkkauspalvelua tuottavista yrityksistä tarjoaa myös viittomien opetusta.

Opetukseen myönnetty tuntimäärät vaihtelevat kunnasta riippuen. Tarvittaessa perhe voi anoa lisää opetusta. Opetusta on mahdollista saada korkeintaan 100 tuntia. On tärkeää, että lapsen ympäristössä toimivat henkilöt oppivat kommuni-

koimaan lapsen kanssa. (Autio & Ylijoki i.a., 15.) Tästä johtuen myönnetystä opetuksesta voidaan tarjota osa esimerkiksi päiväkodin henkilökunnalle. Opetuksen tuntimäärien jakaminen tahojen kesken voidaan suorittaa puheterapeutin tai sosiaalitoimen suosituksesta tai perheen toivomuksesta. Päiväkodin henkilökunnan on mahdollista saada viittomien opetusta esimiehen tai ryhmän työntekijöiden ehdotuksesta. Tällöin kustannukset maksetaan päiväkodin koulutusmenoista. (Miia Retva, henkilökohtainen tiedonanto 8.3.2013.)

3.3 Eettinen näkökulma opetuksessa

Viittomakielen tulkin työtä ohjaa tarkasti rajattu ammattieettinen säännöstö (Suomen Viittomakielen Tulkit i.a.). Viittomakielen tulkkien ammattieettinen säännöstö on sovellettavissa viittomien opettajan työhön, vaikka viittomien opettaminen eroaa tulkkauksesta. Viittomien opettajille ei ole säädetty omaa ammattieettistä säännöstöä, mutta viittomien opettaja voi työssään soveltavaa opettajan ammattietiikkaa ja eettisiä periaatteita (Opetusalan Ammattijärjestö 2006).

Sekä viittomakielen tulkin että opettajan ammattietiikkaan sisältyy vaitiolovelvollisuus. Tulkin työssä vaitiolovelvollisuus on ehdottoman tärkeää asiakkaan anonymiteetin säilyttämiseksi. Viittomien opettaja saattaa opetuksen yhteydessä saada tietoonsa arkaluontoisiakin asioita, jolloin vaitiolovelvollisuuden merkitys korostuu. Kuitenkin, jos viittomien opettaja havaitsee perheessä esimerkiksi lapseen kohdistuvaa väkivaltaa, hän on velvollinen ilmoittamaan tapauksesta lastensuojeluviranomaisille.

Luottamus ja yleinen luotettavuus korostuvat molemmissa ammateissa (Suomen Viittomakielen Tulkit i.a. & Opetusalan Ammattijärjestö 2006). Molempien ammattikuntien edustajien on hoidettava työnsä luotettavalla ja moitteettomalla tavalla. Luottamuksen luominen opettajan ja oppijan välille on tärkeää kehittymisen sekä oppimisen kannalta. Myös ihmisarvon kunnioittaminen tulee luonnollisesti ottaa huomioon, kun työskennellään ihmisläheisissä ammateissa.

Yksi opettajan ammatin tärkeistä arvoista on vastuu (Opetusalan Ammattijärjestö 2006). Opettaja on vastuussa oppijan kehityksestä. Tämä edellyttää myös

sitä, että opettaja toimii yhteistyössä muiden oppijan kehityksestä vastuussa olevien kanssa. Viittomien opettajan kohdalla tämä tarkoittaa useimmiten yhteistyötä lapsen vanhempien kanssa. Viittomien opettaja voi tehdä yhteistyötä myös tukiviittomia suositelleen puheterapeutin kanssa. Opettajalla on vastuu myös oppijan arvioinnista. Niin viittomien opetuksessa kuin opetustyössä muutenkin opettajan vastuu on sidoksissa lainsäädäntöön sekä opetussuunnitelmiin.

Viittomakielen tulkkien ammattieettinen säännöstö velvoittaa tulkkeja kunnioittamaan asiakkaiden itsenäisyyttä ja itsemääräämisoikeutta (Suomen Viittomakielen Tulkit i.a.). Opettajan ammattietiikan ja eettisten periaatteiden mukaan ihmisarvoa tulee kunnioittaa. (Opetusalan Ammattijärjestö 2006). Viittomien opettajat kohtaavat työssään paljon erilaisia oppijoita ja heidän vanhempiaan. Asiakasta ja oppijaa tulee aina kunnioittaa riippumatta henkilön sukupuolesta, iästä, ulkonäöstä, uskonnosta, yhteiskunnallisesta asemasta, alkuperästä, mielipiteistä, kyvyistä tai saavutuksista (Opetusalan Ammattijärjestö 2006).

Jatkuva ammattitaidon kehittäminen on tärkeää (Suomen Viittomakielen Tulkit i.a. & Opetusalan Ammattijärjestö 2006). Ammatillisen kehittymisen ja työn mielekkyyden kannalta on tärkeää seurata alan uusimpia julkaisuja ja tutkimuksia.

4 TUKIVIITTOMAKARTOITUKSEN SUORITTAMINEN

Tässä opinnäytetyössä kartoitimme kyselytutkimuksen avulla Turun kaupungin päiväkotien tukiviittomaopetusta ja sen vaikuttavuutta. Kyselytutkimuksen avulla halusimme selvittää, millaisia valmiuksia päiväkotiryhmillä on vastaanottaa tukiviittomia tarvitseva lapsi.

Turun kaupungin kanssa työskentely vaati tutkimusluvan. Tutkimusluvan saatamme aloitimme yhteistyön Turun kaupungin kanssa. Kartoituksestamme on tulevaisuudessa apua Turun kaupungille, joka voi tukiviittomakoulutuksen järjestämistä suunnitellessaan ottaa huomioon kartoituksemme tulokset.

Turun kaupungin päiväkodeissa ei ole ennen tehty vastaavaa kartoitusta. Halusimme toteuttaa tutkimuksemme, koska saamme koulutuksen kautta pätevyyden myös viittomien opettajiksi. Halusimme selvittää tukiviittomien käyttöä päiväkodeissa. Olemme ajatelleet, että Turun kaupungin päiväkodeissa tarvitaan enemmän henkilökunnalle suunnattua tukiviittomaopetusta. Kartoituksen avulla pystymme orientoitumaan tulevaisuuden työelämän haasteisiin.

4.1 Kysymysten laatiminen tukiviittomakartoitukseen

Opinnäytetyömme on kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimus. Menetelmänä määrällinen tutkimus kuvaa muuttujien välisiä suhteita ja eroja. Määrällinen tutkimus vastaa kysymyksiin, kuinka paljon ja miten usein. (Vilkka 2007, 13.) Valitsimme työllemme menetelmäksi kyselytutkimuksen, koska kyselytutkimuksen avulla on mahdollista tavoittaa suuri vastaajajoukko.

Vastaajille lähetetty kysely oli kysymyksenasettelultaan standardoitu eli vakioitu, mikä tarkoittaa sitä, että kaikilta vastaajilta kysytään samat kysymykset. (Vilkka 2007, 28.)

Suunnittelimme varhaiskasvatuksen työntekijöille kyselylomakkeen (LIITE 2). Pyrimme muodostamaan kyselyn mahdollisimman helposti vastattavaksi ja analysoitavaksi, joten valitsimme kyselyyn vain muutaman avoimen kysymyksen. Suurin osa kysymyksistä oli monivalintakysymyksiä. Avoimet kysymykset tarjosivat vastaajalle mahdollisuuden kertoa vapaasti omia ajatuksiaan.

Kyselylomakkeessa kysymykset jakautuvat kolmeen osa-alueeseen: taustatietoihin, tukiviittomien opetukseen ja tukiviittomien käyttöön liittyviin kysymyksiin. Jaottelu selkeytti lomakkeen luettavuutta. Testasimme kyselyn toimivuutta lähettämällä kyselyn muutamalle opiskelutoverille ennen kyselylinkin lähettämistä kohderyhmälle.

Tavoitteena oli ensinnäkin muokata vaikuttavuuden näkökulma kysymyksiksi ja saada sen kautta laaja näkökulma kentän todellisesta tilanteesta. Tästä syystä kävimme keskustelua kysymysten asettelusta työelämän ohjaajamme, varhaiskasvatuksen tulosaluejohtaja Maija-Liisa Rantasen, kanssa. Pyrimme tekemään kyselystä toimivan päivähoidon taustatekijät huomioiden.

4.2 Webropol -kyselyn toteutus

Pohdimme erilaisia mahdollisuuksia toimittaa kysely vastaajille. Päädyimme käyttämään Webropol-työkalua, jonka kautta saimme lähetettyä lomakkeen vastaajille sähköisesti linkkinä. Sähköinen kysely mahdollisti sen, että vastaaja voi helposti osallistua tutkimukseen ajankohdasta riippumatta, myös työaikana.

Linkki kyselyymme lähetettiin kaupungin sähköpostilistan kautta päiväkotien johtajille. Jokaisen päiväkodin johtajan tehtäväksi jäi välittää kyselymme henkilökunnalle eli lapsiryhmien vastaaville lastentarhanopettajille. Lähetimme kyselyn 15.11.2012. Vastausaikaa oli yksi kuukausi eli kysely sulkeutui 15.12.2012. Kyselyn yhteydessä lähetimme vastaajille saatekirjeen (LIITE 1). Halusimme saada mahdollisimman paljon vastauksia, joten lähetimme vastaajille muistutusviestin 3.12.2012. Myös Turun kaupunki muistutti vastaajia kyselyyn osallistumisesta.

Kyselyymme vastasi 72 ihmistä. Yksi vastauslomake oli tyhjä, joten emme huomioineet sitä analyysissa. Kyselyyn vastanneet muodostavat otoksen, joka edustaa perusjoukkoa mahdollisimman hyvin. Perusjoukolla tarkoitetaan kohderyhmää, josta halutaan tehdä päätelmiä. (Vilkka 2007, 51.)

Kyselytutkimuksissa koko perusjoukko ei aina vastaa kyselyyn. Tämä aiheuttaa katoa eli havaintojen puuttumista. Kyselyssämme kaikkiin kysymyksiin vastaaminen ei ollut pakollista. Vastaamatta jättäminen joihinkin kysymyksiin vaikuttaa kysymyksen lopulliseen analysointiin. Myös vastaamatta jättämisestä voimme tehdä päätelmiä.

4.3 Lastentarhanopettajat kohderyhmänä

Kyselymme kohderyhmäksi valikoituivat Turun kaupungin päiväkodit. Turussa kunnallisia päiväkoteja on yhteensä 51 (Turku 2006 a.). Yksityisiä päivähoiton toimipaikkoja Turussa on 46 (Turku 2006 b.). Rajasimme yksityiset päivähoiton toimipaikat tutkimuksemme ulkopuolelle. Kyselyyn vastasivat pääasiassa lapsiryhmien vastaavat lastentarhanopettajat. Yhteistyö Turun kaupungin kanssa tuntui luontevimmalta, sillä koulutuspaikkamme sijaitsee Turussa.

Valitsimme perusjoukoksi eli kohderyhmäksi lapsiryhmien vastaavat lastentarhanopettajat, jotta otoksemme olisi mahdollisimman yhdenmukainen. Valitsemalla perusjoukoksi lastentarhanopettajat saimme tietoa jokaisen vastanneen lapsiryhmän tukiviittomien käytöstä. Lastentarhanopettajan toimenkuvassa korostuvat toimintatuokioiden suunnittelu ja toteuttamisen merkityksellisyys (Hujala, Puroila, Parrila & Nivala 2007, 104). Toiminnan suunnittelussa tulee ottaa huomioon myös lapsiryhmän vuorovaikutustaidot.

Turun alueen päiväkodeissa henkilökunnan vaihtuvuus on suurta (Maija-Liisa Rantanen, henkilökohtainen tiedonanto 24.1.2013). Oletettavasti tieto tukiviittomista ei aina siirry lapsiryhmästä toiseen, mikä vähentää vaikuttavuutta. Uudella työntekijällä ei välttämättä ole tukiviittomataitaa, jolloin kommunikointi tukiviittovan lapsen kanssa saattaa olla haastavaa.

4.4 Tutkimuksen luotettavuuden pohdintaa

Tutkimuksen aikana olemme kohdanneet haasteita kyselyn toteutuksessa. Pohdimme tässä luvussa tutkimuksemme luotettavuutta ja sen vaikutuksia tulosten analysointiin.

Kysymyksenasettelussa pyrimme olemaan mahdollisimman selkeitä ja tekemään kysymyksistä konkreettisia ja helposti ymmärrettäviä. Kysymysten asettelu joissakin kysymyksissä saattaa vaikuttaa tutkimuksen luotettavuuteen. Vaikka pyrimme kysymysten asettelussa huomioimaan kohderyhmän ja heidän taustansa, emme voi olla täysin varmoja siitä, ovatko vastaajat ymmärtäneet kysymykset oikein. Kaikilla vastaajilla ei välttämättä ole paljon teorialtietoa tukiviittomista.

Emme ole aiemmin toteuttaneet kyselytutkimusta, joten emme osanneet aina huomioida kaikkia asioita. Osa kysymyksistä on esimerkiksi osoitettu vain vastaajalle, ja osaan kysymyksistä vastaaja on vastannut koko lapsiryhmän henkilökunnan puolesta. Tämä saattaa vaikuttaa kyselyn tulosten tarkkuuteen.

Kysymysten asettelua olisi pitänyt pohtia vielä tarkemmin ja yksityiskohtaisemmin. Olimme epähuomiossa jättäneet pois vastausvaihtoehdon *En ole osallistunut tukiviittomaopetukseen*. Sen sijaan olimme antaneet esimerkiksi kysymyksessä 15 vastausvaihtoehdon *En osaa sanoa*, jonka oli valinnut 50 prosenttia vastaajista. Mikäli yhtenä vaihtoehtona olisi ollut *En ole osallistunut tukiviittomaopetukseen*, olisimme saaneet tarkempaa tietoa vastaajajoukosta. Pystyimme kuitenkin huomioimaan myös nämä vastaukset ja varmistumaan siitä, että niillä oli tarkoitettu sitä, ettei vastaaja ollut osallistunut tukiviittomaopetukseen.

Kaikkiin kysymyksiin ei ollut pakko vastata, joten vastaajien määrä vaihtelee kysymyskohtaisesti. Tästä syystä kaikista vastauksista ei tule ilmi kokonaisotoksen mielipide. Emme saa tietoa joihinkin kysymyksiin vastaamatta jättäneiden näkökulmasta. Paremman kokonaiskuvan saamiseksi olisimme voineet asettaa kaikki kysymykset vastaajille pakollisiksi. Nyt voimme vain arvailla, miksi kysymykseen oli jätetty vastaamatta.

Pyrimme laatimaan kyselyn siten, ettei vastaaja joudu käyttämään runsaasti aikaa vastaamiseen. Emme kuitenkaan voi tietää, millaisessa tilanteessa vastaajat ovat täyttäneet kyselyn. Jokaisen vastaajan motivaatio ja ajankäyttö vaikuttavat kyselyn tuloksiin.

Haasteita asetti Webropol-ohjelman käyttö. Ohjelma oli meille täysin uusi ja sen käytön opettelu vaati harjoittelua. Tutkimuksen luotettavuuden kannalta emme osanneet hyödyntää Webropol-ohjelmaa tarpeeksi hyvin. Lopullisiin tuloksiin on voinut vaikuttaa esimerkiksi se, että emme tiedä, ovatko vastaajat itse osanneet vastata kyselyymme Webropol-ohjelman kautta. Lähetimme kyselyn sähköpostin kautta avoimena linkkinä. Tämän vuoksi kyselyyn olisi ollut mahdollista vastata useampaan kertaan.

Jos kysely olisi lähetetty suoraan lastentarhanopettajille, vastaajien määrä olisi saattanut olla suurempi. Kyselyn vastausprosenttiin voivat vaikuttaa kyselyn mahdolliset tekniset ongelmat sekä käytännön toteutus. Emme voi olla täysin varmoja siitä, onko kyselymme saavuttanut koko kohderyhmän. Emme myöskään voi tietää, ovatko vastaajat täyttäneet kyselyn vain oman ryhmänsä puolesta vai kaikkien päiväkodin ryhmien puolesta. Meillä ei ole täyttä varmuutta siitä, kuuluvatko kaikki vastaajat kohderyhmäämme.

5 TUKIVIITTOMAKARTOITUKSEN TULOKSET

Turun alueella lapsiryhmiä on 336 (Maija-Liisa Rantanen, henkilökohtainen tiedonanto 25.1.2013). Kyselytutkimukseemme osallistui 71 vastaajaa. Kyselytutkimukseemme vastausprosentti oli 21 prosenttia. Kyselylomakkeen kysymykset eivät olleet pakollisia, vaan vastaaja sai itse valita, mihin kysymyksiin vastaa. Tämä näkyy vastauksissa. Joidenkin kysymysten vastausprosentti on jäänyt hyvin alhaiseksi. Kyselyn tulokset on käsitelty anonymisti vastaajien henkilöllisyyden suojaamiseksi. Vastaajajoukosta (n=71) 36 oli iältään yli 45-vuotiaita. Halusimme kiinnittää huomiota erityisesti tämän ikäryhmän vastauksiin, koska yli 45-vuotiaat vastasivat ahkerimmin.

5.1 Vastaajien taustatiedot

Kysely (LIITE 2) oli suunnattu lastentarhanopettajille, jotka toimivat lapsiryhmien vastaavina työntekijöinä. Tavoitteenamme oli saada tietoa mahdollisimman monesta lapsiryhmästä. Valtaosa vastaajista oli naisia. Kaikki vastaajat vastasivat kysymykseen, jossa kysyimme vastaajien ikää. Vastaajista 18–25-vuotiaita oli 7 henkilöä (10 %), 25–30-vuotiaita 5 henkilöä (7 %), 30–35-vuotiaita 7 henkilöä (10 %), 35–45-vuotiaita oli 16 (23 %) ja yli 45-vuotiaita henkilöitä oli 36 (51 %).

Vastaajista 39 eli suurin osa (56 %) työskentelee tavallisessa lapsiryhmässä. Turun alueella on erityisryhmiä ja integroituja erityisryhmiä yhteensä 27 (Maija-Liisa Rantanen, henkilökohtainen tiedonanto 24.1.2013). Näistä kyselyyn vastasi 10 (37 %) ryhmää. Saimme vastauksia myös esiopetusryhmistä, vuoropäiväkotiryhmistä ja ryhmistä, joissa on paljon maahanmuuttajalapsia. Huomattava osa vastaajista työskentelee ryhmässä, jossa lapset ovat iältään 3–5-vuotiaita. Myös esikouluikäisten ryhmät erottuivat vastauksista.

5.1.1 Lapsiryhmien tukiviittomatausta

Kysymykseen, jossa kartoitimme, onko lapsiryhmässä tukiviittomia tarvitsevia lapsia, vastasi 71 henkilöä, joista 43 (61 %) työskentelee ryhmässä, jossa ei ole tukiviittomia tarvitsevia lapsia. Kyselyn mukaan 28 (39 %) ryhmässä on tarvetta tukiviittomille. Vastauksista käy ilmi, että tukiviittomia käytetään vain yksittäisten lasten kanssa eikä koko lapsiryhmässä.

Halusimme selvittää, kuinka monta tukiviittomia tarvitsevaa lasta lapsiryhmässä on. Kuudenteen kysymykseen vastasi 66 henkilöä. Vastanneista 9 (14 %) työskentelee ryhmässä, jossa vain yksi lapsi tarvitsee tukiviittomia. Ryhmiä, joissa on enemmän kuin yksi tukiviittomia tarvitseva lapsi, on 19 (29 %). Ryhmiä, joissa kukaan lapsista ei tarvitse tukiviittomia, on 38 (58 %).

Kartoitimme, kuinka monessa ryhmässä on lapsia, joille on virallisesti suositeltu tukiviittomia kommunikaation tueksi. Seitsemänteen kysymykseen vastasi 70 henkilöä. Vastanneista 17 (24 %) kertoo, että puheterapeutti tai jokin muu taho on suositellut tukiviittomien käyttöä jollekin lapselle.

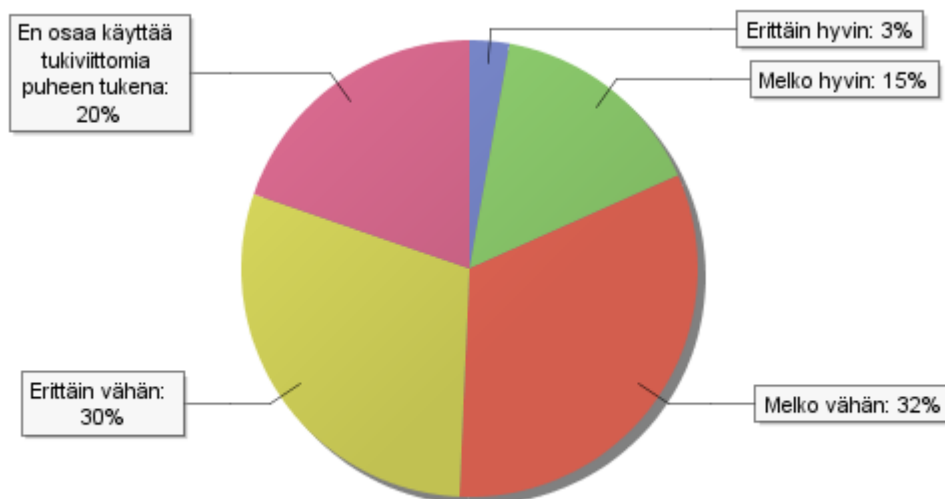
5.1.2 Työntekijöiden tukiviittomatausta

Kartoitimme kyselyssä työntekijöiden tietoja ja taitoja tukiviittomaopetukseen liittyen. Kartoitimme, kuinka monessa ryhmässä tukiviittomaopetusta on järjestetty henkilökunnalle. Kysymykseen vastasi 69 henkilöä, joista 14 (20 %) kertoi, että ryhmän työntekijät ovat saaneet tukiviittomaopetusta. Kysymykseen vastanneista yli 45-vuotiaista (n=34) vain 8 kertoi, että ryhmässä on järjestetty tukiviittomaopetusta henkilökunnalle. Yhdeksänteen kysymykseen vastasi 71 henkilöä, joista 41 (58 %) on joskus osallistunut tukiviittomaopetukseen. Yli 45-vuotiaista vastaajista (n=36) puolet on joskus osallistunut tukiviittomaopetukseen.

Vain kaksi vastaajaa (3 %) kertoi osaavansa käyttää tukiviittomia puheen tukena erittäin hyvin. Seuraavasta kuviosta (KUVIO 1) voi nähdä, miten työntekijät kokevat hallitsevansa tukiviittomien käytön puheen tukena. Vastauksissa on

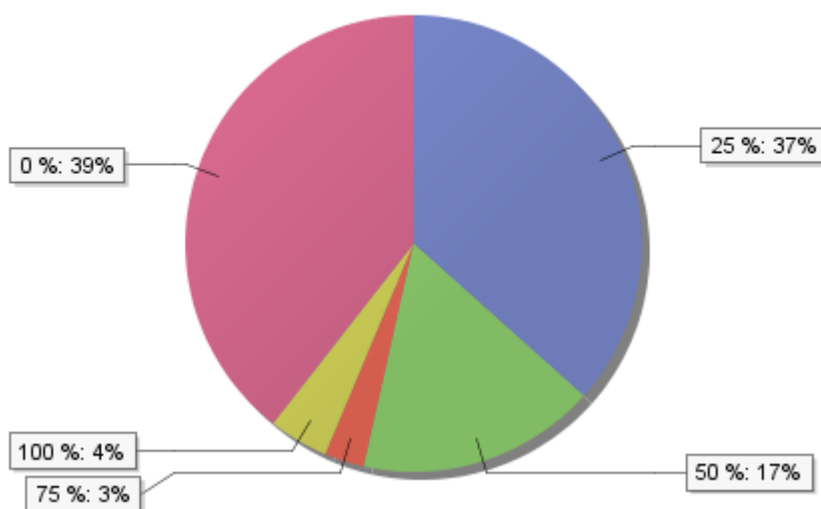

havaittavissa hajontaa vastaajien välillä. Yli 45-vuotiaiden (n=36) vastaajien joukossa tukiviittomia osataan käyttää vaihtelevasti.

KUVIO 1. Vastaajien kokemukset tukiviittomataidoistaan (n=71)

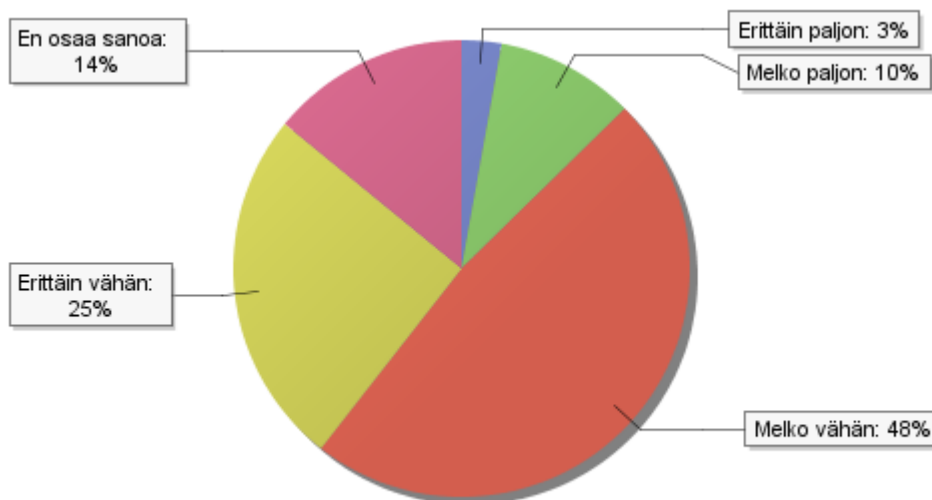
Kartoitimme, kuinka moni ryhmän työntekijöistä osaa käyttää tukiviittomia puheen tukena (KUVIO 2). Kysymykseen vastasivat kaikki osallistujat, joista 26 (37 %) kertoi, että 25 prosenttia ryhmän työntekijöistä osaa käyttää tukiviittomia puheen tukena. Vastaajista 12 (17 %) oli valinnut vastausvaihtoehdoksi 50 prosenttia. Vain kaksi (3 %) vastaajista oli valinnut vastausvaihtoehdoksi 75 prosenttia. Kolme vastaajista (4 %) työskentelee ryhmässä, jossa kaikki työntekijät osaavat käyttää tukiviittomia. Ryhmiä, joissa kukaan työntekijöistä ei osaa käyttää tukiviittomia on 28 (39 %). Näistä 17 oli yli 45-vuotiaita.

KUVIO 2. Tukiviittomataitoiset työntekijät prosentteina (n=71)

Teoriatietoa tukiviittomien perusteista vastaajilla on pääsääntöisesti vähän (KUVIO 3). Vastanneista 52 henkilöä (73 %) kokee, että teoriatietoa on melko vähän (34 henkilöä eli 48 %) tai erittäin vähän (18 henkilöä eli 25 %). Vain kahdessa (3 %) lapsiryhmässä teoriatietoa on erittäin paljon ja 7 (10 %) ryhmässä melko paljon. Vastaajista 10 (14 %) ei osannut sanoa, onko heillä teoriatietoa tukiviittomien käytöstä puheen tukena. Yli 45-vuotiaiden (n=36) vastauksista korostuu, että teoriatietoa on melko vähän (13 mainintaa) tai erittäin vähän (10 mainintaa).

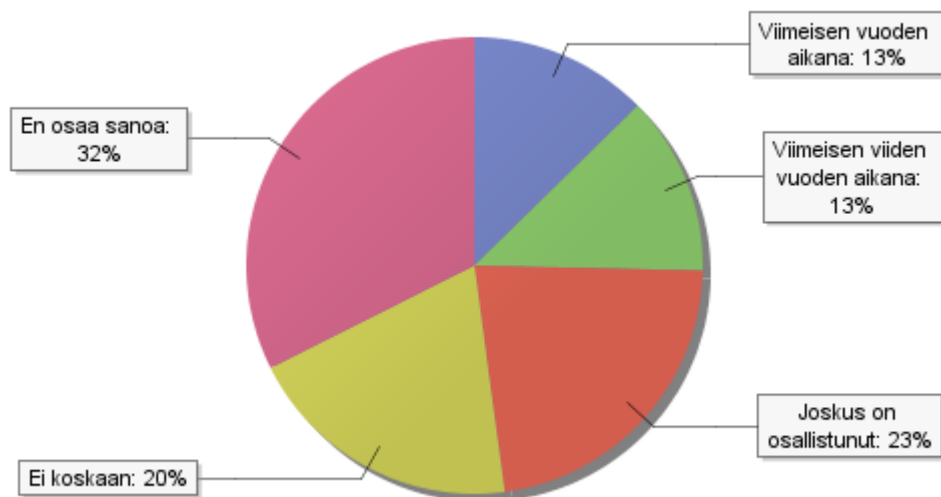
Halusimme selvittää, onko päiväkotien varhaiskasvatussuunnitelmissa huomioitu tukiviittomat kommunikoinnin tukimuotona. Kysymykseen vastasi 69 henkilöä, joista 24 (35 %) henkilöä kertoi, että tukiviittomien käyttö on huomioitu varhaiskasvatussuunnitelmassa. Näistä 14 oli yli 45-vuotiaita.

KUVIO 3. Teoriatietoa tukiviittomista (n=71)

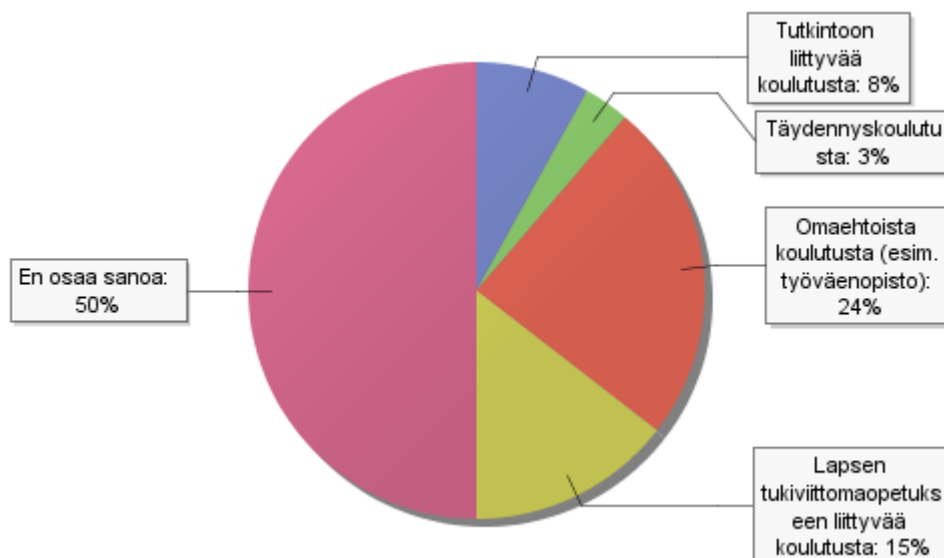
5.2 Tukiviittomaopetukseen liittyvien kysymysten koontia

Kysyimme, milloin ryhmän henkilökunta on osallistunut tukiviittomaopetukseen (KUVIO 4). Kysymykseen vastasivat kaikki osallistujat, joista 16 (23 %) kertoi henkilökunnan joskus osallistuneen tukiviittomaopetukseen. Viimeisen viiden vuoden aikana tukiviittomaopetukseen on osallistunut yhdeksän ryhmän henkilökunta (13 %). Viimeisen vuoden aikana tukiviittomaopetukseen oli osallistunut yhdeksän ryhmän henkilökunta (13 %). Vastaajista 14 (20 %) ilmoitti, ettei ryhmän henkilökunta ole koskaan osallistunut tukiviittomaopetukseen. Vastaajista 23 henkilöä (32 %) ei osannut sanoa, milloin ryhmän henkilökunta on osallistunut tukiviittomaopetukseen.

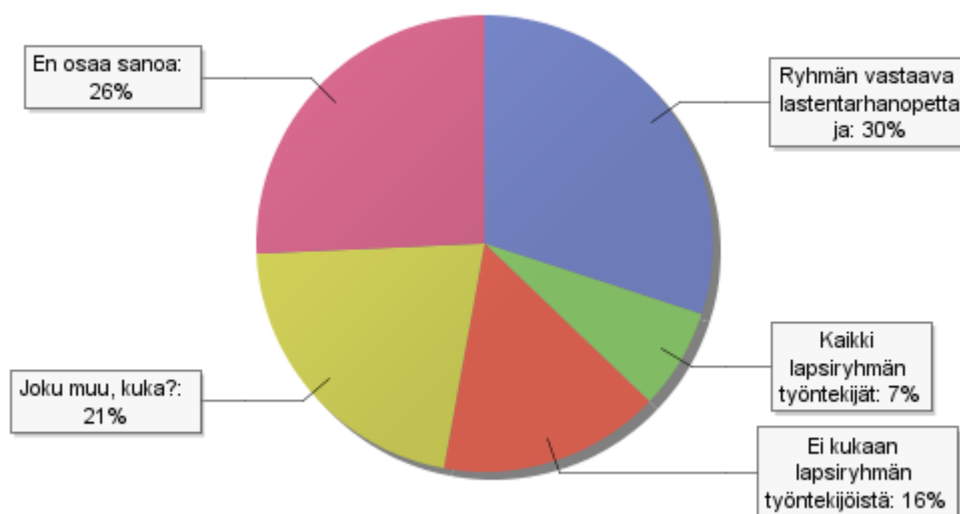
KUVIO 4. Ryhmän henkilökunnan osallistuminen tukiviittomaopetukseen (n=71)

Puolet vastaajista (50 %) ei osaa sanoa, minkälaista tukiviittomaopetusta he ovat saaneet. Tähän kysymykseen vastasi 62 henkilöä (KUVIO 5). Omaehtoisena koulutuksena tukiviittomia oli opiskellut 15 henkilöä (24 %). Lapsen tukiviittomaopetuksen yhteydessä koulutusta oli saanut 9 henkilöä (15 %). Tutkintoon liittyvää koulutusta oli saanut 5 henkilöä (8 %). Täydennyskoulutuksena tukiviittomaopetusta oli opiskellut 2 henkilöä (3 %). Yli 45-vuotiaista (n=29) kukaan ei ole saanut tukiviittomaopetusta täydennyskoulutuksena, ja vain yksi tästä ikäryhmästä on saanut tukiviittomaopetusta tutkintoon liittyvänä koulutuksena.

KUVIO 5. Tukiviittomaopetuksen muoto (n=62)

Kysyimme, kuka ryhmän aikuisista on saanut tukiviittomaopetusta. Kysymykseen vastasi 70 henkilöä (KUVIO 6). Vastaajista 21 (30 %) ilmoitti ryhmän vastaavan lastentarhanopettajan saaneen tukiviittomaopetusta. Vain 5 (7 %) henkilöä vastasi, että kaikki ryhmän työntekijät ovat saaneet tukiviittomakoulutusta. Vastaajista 11 (16 %) ilmoitti, että kukaan lapsiryhmän työntekijöistä ei ole saanut tukiviittomaopetusta. Kysymykseen vastanneista 18 (26 %) ei osannut sanoa, kuka tukiviittomaopetusta on saanut. Vastaajilla oli mahdollisuus valita useampi vaihtoehto. Vastausvaihtoehtona oli myös kertoa itse, kuka koulutusta on saanut. Tämän vaihtoehdon on valinnut 15 henkilöä (21 %). Koulutusta olivat saaneet myös lastenhoitajat (7 henkilöä), erityislasterhanopettajat (4), lastentarhanopettajat (3) sekä avustajat (2). Yksi vastaajista kertoi, että kaikki hänen lapsiryhmänsä työntekijät ovat saaneet vähän opetusta.

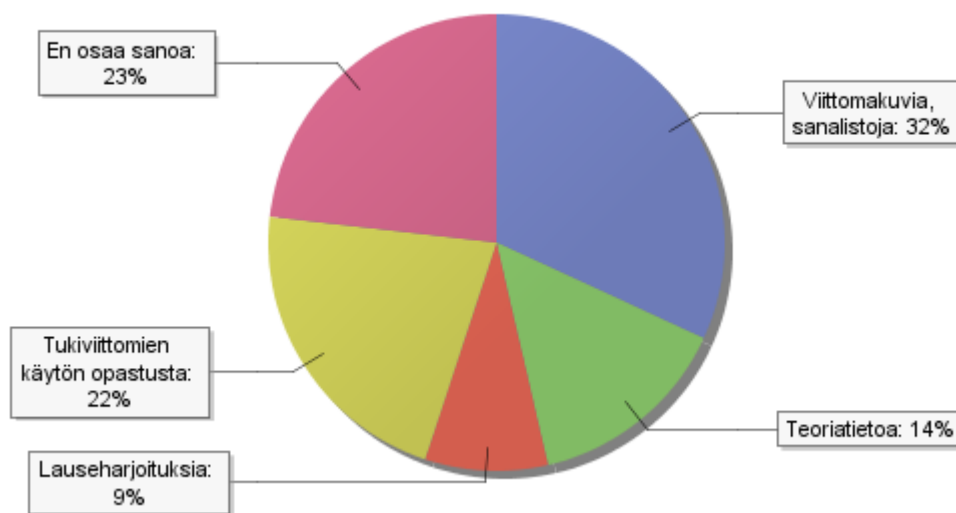
KUVIO 6. Tukiviittomaopetusta saaneet työntekijät (n=70)

Kartoitimme, onko tukiviittomaopetus koettu ryhmässä riittäväksi. Kysymykseen vastasi 66 henkilöä. Näistä 41 (62 %) ei kokenut tukiviittomaopetusta riittäväksi. Tukiviittomaopetuksen koki riittäväksi 25 vastaajaa (38 %). Yli 45-vuotiaista (n=34) 20 kokee tukiviittomaopetuksen riittämättömäksi.

Kartoitimme kyselyssä, millaista materiaalia opetuksen yhteydessä on saatu. Kysymykseen vastasi 54 henkilöä. Kysymyksessä oli mahdollista valita useampia vaihtoehtoja. Vastauksia oli yhteensä 83. Monisteita oli saanut 36 (46 %) vastaajaa. Lauseharjoituksiin liittyvää materiaalia oli saanut 13 (16 %) vastaajaa. Vastaajista 11 (13 %) oli saanut teoretietoa tukiviittomista. Vaille materiaalia oli jäänyt 17 (20 %) vastaajaa. Vastaajat ovat myös itse voineet kertoa saamastaan materiaalista. Muista materiaaleista oli mainittu kirjat, tukiviittomien käytön opastus, tukiviittomakuvat sekä nettiosoitteet materiaaleihin.

Kysymykseen materiaalityövomuksista oli vastannut 42 henkilöä. Kysymyksessä (KUVIO 7) vastaajat ovat voineet valita useamman vaihtoehdon materiaalityövomuksista. Vastauksia oli yhteensä 69. Viittomakuvia ja sanalista on toivonut 22 (32 %) vastaajaa. Tukiviittomien käytön opastusta olisi kaivannut 15 (22 %) vastaajaa. Vastaajista 10 (14 %) olisi halunnut enemmän teoretietoa. Lau-

seharjoitukset olisivat tulleet tarpeeseen 6 vastaajalle (9 %). Materiaalitoiveitaan ei osannut nimetä 16 (23 %) vastaajaa.

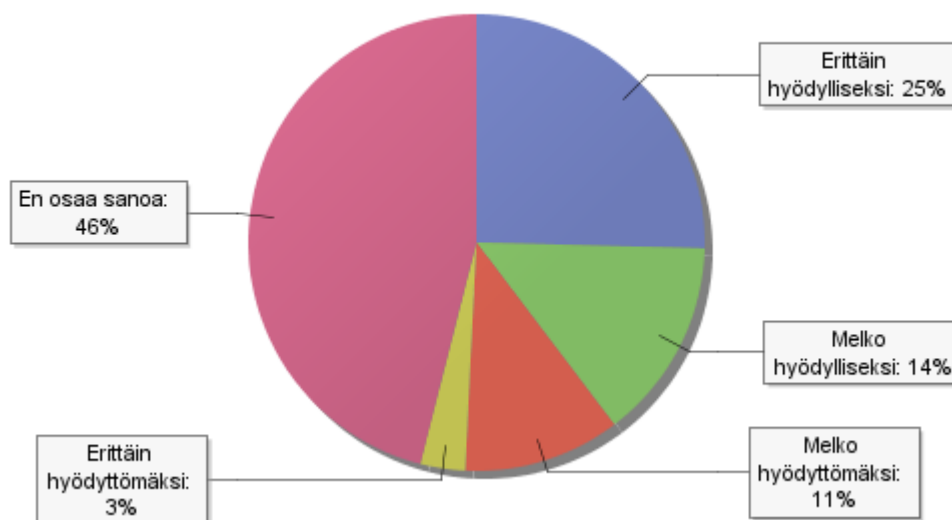
KUVIO 7. Materiaalitoivomuksia (n=42), vastauksia 69 (prosenttiluvut)

Vastanneista 54 henkilöstä 15 (28 %) koki materiaalin tukiviittomien käytön kannalta erittäin hyödylliseksi. Melko hyödylliseksi materiaalin koki 18 (33 %) vastaajaa. Yksi vastaaja (2 %) oli sitä mieltä, että materiaali oli melko hyödyttönä. Vastaajista 20 (37 %) ei osannut sanoa, oliko materiaali hyödyllistä. Kukaan ei kokenut materiaalia täysin hyödyttömäksi.

5.3 Tukiviittomien käyttöön liittyvien kysymysten koontia

Halusimme tietää kokemuksia tukiviittomien hyödyllisyydestä (KUVIO 8). Kysymykseen vastasi 63 henkilöä. Tukiviittomat on koettu erittäin hyödyllisiksi 16 (25 %) ryhmässä. Vastaajista 9 (14 %) kertoi, että tukiviittomat on ryhmässä koettu melko hyödyllisiksi. Melko hyödyttöminä tukiviittomia pidettiin 7 (11 %) ryhmässä. Kahden vastaajan (3 %) mukaan tukiviittomat koettiin ryhmässä erittäin hyödyttömiksi. Vastaajista 29 (46 %) ei osannut sanoa, onko tukiviittomista ollut

hyötyä. Yli 45-vuotiaista (n=31) 9 kokee tukiviittomat erittäin hyödyllisiksi ja jopa 15 ei osaa sanoa onko tukiviittomista ollut hyötyä.

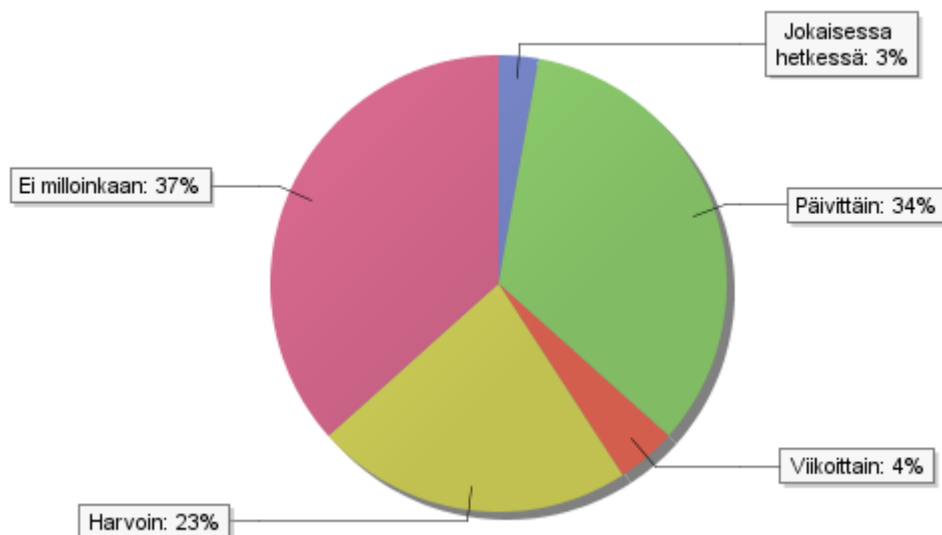

KUVIO 8. Kokemukset tukiviittomien hyödyllisyydestä (n=63)

Kysyimme, käytetäänkö ryhmässä tukiviittomia, vaikka kukaan lapsista ei tukiviittomia tarvitse. Kysymykseen vastasi 66 henkilöä, joista 23 (35 %) kertoi, että ryhmässä käytetään tukiviittomia, vaikka kukaan lapsista ei niitä tarvitse. Vastaajista 43 (65 %) ilmoitti, että tukiviittomia ei käytetä, jos kukaan lapsista ei niitä tarvitse.

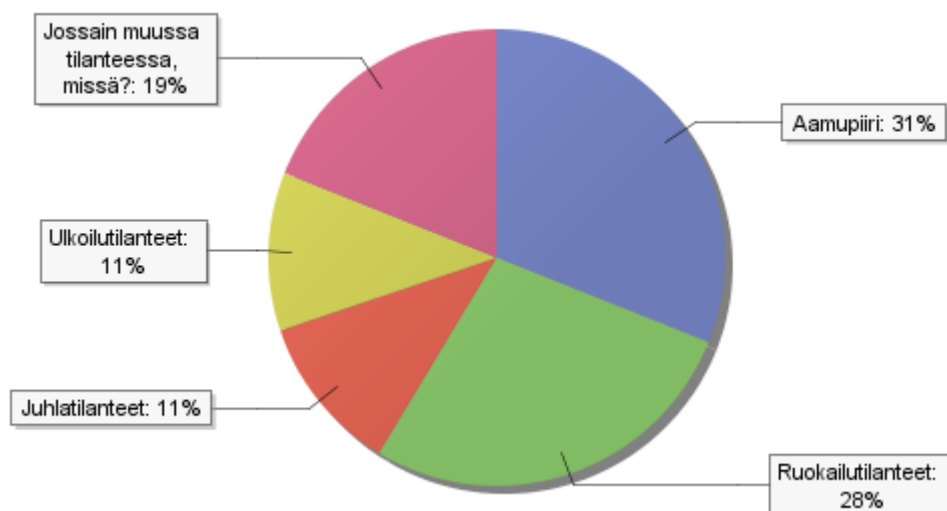
Kartoitimme, kuinka usein tukiviittomia käytetään lapsiryhmissä (KUVIO 9). Kysymykseen vastasi 71 henkilöä. Vain kaksi (3 %) kertoi, että tukiviittomia käytetään jokaisessa hetkessä. Päivittäin tukiviittomia käytetään 24 ryhmässä (34 %). Viikoittain tukiviittomia käytetään kolmessa (4 %) ryhmässä. Vastaajista 16 (23 %) sanoi, että tukiviittomia käytetään ryhmässä harvoin. Tukiviittomia ei käytetä milloinkaan 26 (37 %) ryhmässä.

KUVIO 9. Tukiviittomien käytön säännöllisyys (n=71)

Halusimme selvittää, missä tilanteissa tukiviittomia käytetään (KUVIO 10). Kysymyksessä vastaajat saivat valita useamman vaihtoehdon tai kertoa omin sanoin, millaisissa tilanteissa tukiviittomia käytetään. Kysymykseen vastasi 46 henkilöä. Vastauksia oli yhteensä 116. Vastaajista 36 (31 %) kertoi tukiviittomia käytettävän päiväkodin aamupiirituokiossa. Ruokailutilanteissa tukiviittomia käytetään 32 (28 %) ryhmässä. Juhlatilanteissa tukiviittomat ovat käytössä 13 (11 %) ryhmässä. Vastaajista 13 (11 %) ilmoitti, että tukiviittomia käytetään ulkoilutilanteissa. Vastaajista 22 (19 %) kertoi tukiviittomia käytettävän jossain muussa tilanteessa. Muista tilanteista mainittiin eteistilanteet ja muut pukemistilanteet, siirtymätilanteet, WC-tilanteet sekä toimintatuokiot, kuten lauluhetket.

KUVIO 10. Tukiviittomatilanteet (n=46), vastauksia 116 (prosentit)

Kysyimme, onko tukiviittomien käyttö helpottanut kommunikointia. Kysymykseen vastasi 63 henkilöä. Vastaajista 28 (44 %) ilmoitti, että tukiviittomien käyttö on helpottanut kommunikointia. Kolme (5 %) kertoi, että tukiviittomien käyttö ei ole helpottanut kommunikointia. Vastaajista 32 (51 %) ei osannut sanoa, onko tukiviittomien käyttö helpottanut kommunikointia.

Halusimme selvittää työntekijöiden kiinnostusta osallistua tukiviittomaopetukseen. Kysymykseen vastasi 70 henkilöä. Vastauksia oli yhteensä 85. Vastaajat ovat voineet valita useamman vaihtoehdon. Vastaajista 12 (14 %) ei nykyisessä työtehtävässään koe tarvetta osallistua tukiviittomaopetukseen. Kolme (4 %) vastaajaa ei koe tarpeelliseksi osallistua tukiviittomaopetukseen, sillä he pitävät jatkuvasti itse yllä tukiviittomataitojaan. Vastaajista 56 (67 %) olisi kiinnostunut osallistumaan tukiviittomaopetukseen, jos se järjestettäisiin työaikana täydennyskoulutuksena. 13 vastaajaa (15 %) voisi osallistua tukiviittomaopetukseen myös työajan ulkopuolella. Yli 45-vuotiaista (n=35) jopa 25 olisi halukas osallistumaan täydennyskoulutukseen, jos se järjestetään työajalla.

	Olisitteko kiinnostunut osallistumaan tukiviittomaopetukseen? Voitte valita useamman vaihtoehdon.
En, en koe siihen tarvetta nykyisissä työtehtävissäni	12 mainintaa (14 %)
En, pidän jatkuvasti itse yllä tukiviittomataitojani	3 mainintaa (4 %)
Kyllä, jos se järjestetään työaikana täydennyskoulutuksena	57 mainintaa (67 %)
Kyllä, voisin osallistua työajan ulkopuolellakin harrastuksena	13 mainintaa (15 %)

KUVIO 11. Kiinnostus tukiviittomaopetusta kohtaan (n=70), vastauksia 85 (prosentit)

5.4 Avoimien vastausten koontia

Tässä luvussa käsittelemme kootusti avoimiin kysymyksiin tulleita vastauksia. Tuomme esiin vastauksista selkeästi esiin nousseita ajatuksia ja mielipiteitä. Avoimien kysymyksien vastauksissa korostuivat vastaajien kokemukset sekä tukiviittomien käytöstä että tukiviittomaopetuksesta.

5.4.1 Kokemuksia tukiviittomien opetuksesta

Pyysimme vastaajia perustelemaan, miksi he ovat kokeneet tai eivät ole kokeneet tukiviittomaopetusta riittäväksi. Kysymykseen vastasi 45 henkilöä. Vastaajista kolme koki, että tukiviittomat ovat hyvä lisä päiväkodin arjessa. Kahdesta vastauksesta kävi ilmi, että tukiviittomataitoiset työntekijät pystyvät jakamaan

taitoaan opettamalla viittomia muille työntekijöille. Tukiviittomista on kahden maininnan mukaan nähty olevan hyötyä myös maahanmuuttajalasten kanssa.

Meillä on esim. maahanmuuttajalapsia, ja muutenkin lapsia joiden sanavarasto on niin heikko että he hyötyisivät tukiviittomista.

Ryhmässämme ei ole tällä hetkellä yhtään lasta kenelle olisi niitä suositeltu neuvolasta tai kelton (tekijöiden huomio: kiertävä erityislastentarhanopettaja) toimesta, mutta meillä on maahanmuuttajalapsi sekä lapsi jolla puheenkehitys tuntuu olevan jäljessä.

Tukiviittomaopetuksesta ei ole nähty olevan hyötyä, jos viittomia ei ole tarvetta käyttää (9 mainintaa) tai jos koulutuksesta on kulunut liian kauan aikaa (5 mainintaa). Viidestä vastauksesta nousee esiin säännöllisen käytön merkitys. Tukiviittomat unohtuvat helposti, jos ne eivät ole päivittäisessä käytössä. Viidestä vastauksesta käy ilmi, että tukiviittomaopetusta ei ole saatu, jolloin hyötyä ei ole osattu eritellä. Kolmen vastauksen mukaan saatu tukiviittomaopetus oli liian lyhyt ja pintapuolinen. Opetettuja asioita ei ehtinyt sisäistää lyhyen kurssin aikana.

Ei ole ollut tarvetta tukiviittomille.

Haluaisin palautella tukiviittomia mieleen, koulutuksesta pitkä aika ja koulutus oli lyhyt. Mielestäni tukiviittomat ovat hyvä lisä pienten ryhmässä arkikäytössä.

Halusimme selvittää, miksi opetuksen yhteydessä saatu materiaali on ollut hyödyllistä tai ei ole ollut hyödyllistä. Kysymykseen vastasi 22 henkilöä. Vastaajista yhdeksän koki materiaalin muistiin palauttamisen kannalta hyödylliseksi. Laadukas materiaali edesauttaa viittomien muistiin palauttamista. Viittomakuvien selkeä luokittelu helpottaa materiaalin käyttöä. Selkeällä luokittelulla tarkoitetaan materiaalia, jossa viittomat on jaoteltu eri tilanteiden mukaan, esimerkiksi ruokailutilanteeseen liittyvät viittomat löytyisivät yhden otsikon alta. Tätä mieltä oli kolme vastaajista. Kuudesta vastauksesta nousi esiin, että materiaalin tulisi

olla helposti käytettävissä. Muutamassa vastauksessa mainittiin itselle jäävän tiedon ja materiaalin olevan aina tervetullutta. Itseopiskelussa kaksi vastaajista on käyttänyt hyödyksi internetistä löytyvää materiaalia.

Saimme monistenipun jossa oli eri tukiviittomia. Ilman niitä emme muistaisi puoliakaan viittomista.

Ongelmalliseksi koettiin materiaalin puute (3 mainintaa). Ilman materiaalia viittomia on vaikea palauttaa mieleen. Myös materiaalin vanheneminen sekä tiettyihin tilanteisiin kohdennetun sanaston puuttuminen (2 mainintaa) on koettu hankalaksi. Muistin tueksi tarvitaan materiaalia, johon voi palata. Vastausten mukaan (6 mainintaa) materiaalia kaivataan lisää.

Parempi monistekin kuin ei mitään. Muistissa pelkästään ei tieto pysy, jollei taitoa tarvitse kokoajan.

(-kun niitä ei käytä, ne unohtuu!) jos on unohtanut jonkun viittoman, ei sitä siihen hätään voi mistään tarkistaa, kun ei ole mitään kuvallista ohjetta.

Vastauksissa korostuu vahva halu osallistua tukiviittomaopetukseen (9 mainintaa). Viisi vastaajista on korostanut, että koulutus tulisi järjestää työaikana työnantajan toimesta. Koulutusta tulisi saada säännöllisesti, jotta taito pysyisi yllä ja tieto olisi ajantasaista. Vastaajista kolme mainitsee opettelevansa viittomia itsenäisesti. Itseopiskelua ei kuitenkaan koeta riittäväksi. Yksittäisistä vastauksista ilmenee, että jokaisella varhaiskasvatuksen työntekijällä olisi hyvä olla tietoa ja taitoa tukiviittomista.

En ole saanut työn puolesta koulutusta tukiviittomien käyttöön. Uskon, että jo lyhyt koulutus tuottaisi tulosta, jos se järjestettäisiin työpäivän aikana, konkreettisissa tilanteissa.

5.4.2 Kokemuksia tukiviittomien käytöstä

Pyysimme vastaajia kertomaan, miksi tukiviittomat on koettu hyödylliseksi tai miksi niiden hyötyä ei ole nähty. Kysymykseen vastasi 31 työntekijää. Merkittävä osa vastaajista (12 mainintaa) on huomannut tukiviittomien helpottavan kommunikointia. Tukiviittomat ovat neljän vastaajan mukaan edesauttaneet uuden kielen oppimista esimerkiksi maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa. Vastaajat ovat huomanneet lasten hyötyvän viittomista myös sanojen mieleen palauttamisessa sekä itseilmaisussa (9 mainintaa).

Lapset palauttaa mieleen sanoja viittomien avulla, tulee esiin esim. aamupiirissä esiin tulevista rutiineista (esim. värit, viikompäivät, laulut, säätila, tekemiset)

Kielen oppimisen kannalta kaikki keinot ovat hyviä kaikille lapsille.

Työntekijät ovat huomanneet lasten itseilmaisun ja itsetunnon vahvistuneen viittomien käytön myötä. Yksittäisistä vastauksista kävi ilmi, että lapset ovat myös itse innostuneet viittomista ja opettavat niitä toisilleen. Kokonaisvaltainen vuorovaikutus on koettu tärkeäksi. Tukiviittomien kautta ohjeiden antaminen lapsille selkiytyy. Viittomia käytettäessä puhe muuttuu rauhallisemmaksi ja selkeämmäksi, joka antaa aikaa vuorovaikutuksen prosessointiin. Viestin välittäminen ja vastaanottaminen usean aistikanavan kautta selkeyttää kommunikointia.

Lasten kieli on kehittynyt ja mahdollisuudet itseilmaisuuun ja toisten ymmärtämiseen ovat lisääntyneet. Tämän myötä lasten osallisuus ja joissain tapauksissa jopa turhautumiset ovat poistuneet.

Pyysimme vastaajia perustelemaan, miksi he ovat kokeneet tai eivät ole kokeneet tukiviittomien helpottavan kommunikointia. Kysymykseen vastasi 26 henkilöä. Useat vastaajat olivat sitä mieltä, että kommunikointi on selkeästi parantunut (17 mainintaa). Näiden vastausten mukaan lasten keskittymiskyvyn on to-

dettu parantuneen ja lapset ymmärtävät heille annetut ohjeet paremmin tukiviittomien avulla. Lapsi saa myös itsensä paremmin ymmärretyksi ja hänen mahdollisuutensa osallistua sekä ilmaista itseään paranevat.

Lasten kanssa vuorovaikutustilanteet ovat antoisia, kun lapsi kokee tulevansa ymmärretyksi, siirtymätilanteet sujuvat kivasti, koko lapsiryhmä on innostunut viittomien käytöstä.

Viittomien hyötyä ei ole havaittu sellaisissa ryhmissä, joissa ei ole tietoa, taitoa tai tukiviittomakoulutusta (5 mainintaa). Kolme vastaajaa mainitsi, että jos ryhmässä ei ole tukiviittomia tarvitsevia lapsia, viittomia käytetään harvoin tai ei lainkaan. Tukiviittomia ei koettu hyödyllisiksi, jos muut kommunikoinnin apukeinot ja apuvälineet on todettu toimivammiksi (2 mainintaa).

Tällä hetkellä ei ole koettu, että olisi tarvetta käytölle. Kuitenkin jos olisi tietoa ja taitoa enemmän, sitä ehkä tulisi käytettyä arjessa muutenkin vain esimerkiksi puheen tukena pienillä.

Jos tukiviittomien käytölle ei ole tarvetta, sen hyötyjä ei ole osattu eritellä. Yksi vastaajista kokee, että ryhmässä ei ole tarpeeksi taitoa tai rohkeutta käyttää tukiviittomia. Ongelmalliseksi on yksittäisten vastausten mukaan koettu, etteivät tukiviittomat ole vakiintuneet aktiiviseen käyttöön ja niitä käytetään vain satunnaisesti.

Uskon että helpottaisi jos rohkenisi ja osaisi käyttää.

Tukiviittomia käytetään ”tavan vuoksi” ruokaloron ja aamupiirin yhteydessä, vaikka todellisuudessa tukiviittomien tulisi olla harkitusti aktiivisessa käytössä luonnollisena osana arkirutiineja.

Lopuksi pyysimme vastaajia kertomaan, millaisia ajatuksia kysely oli työyhteisöissä herättänyt. Kysymykseen vastasi 20 henkilöä. Opetuksen tarve koettiin

suureksi ja tietojen päivittäminen tärkeäksi (11 mainintaa). Neljä vastaajista toivoisi koulutuksen tapahtuvan työajalla. Kyselyn myötä kiinnostus tukiviittomia kohtaan heräsi.

Tukiviittomaopetuksen tarve koettiin tiimissä suureksi!

Tukiviittomat ovat hyviä ja tarpeellisia kaikille lapsille!

En tiedä, emme ole keskustelleet. Itse koen kyselyn erittäin ajankohtaiseksi. Ryhmämme työtavoiksi on määritelty mm. kuvat ja tukiviittomat. On väärin, ettei taitoa kuitenkaan edellytetä ryhmässä työskenteleviltä, eikä sitä ilman koulutusta voikaan vaatia. Työntäjän tulisi järjestää koulutus, eikä sen tulisi perustua vapaaehtoisuuteen ja omakustanteisuuteen. Tukiviittomat on erittäin hyväksi havaittu työmenetelmä lasten kanssa.

5.5 Johtopäätökset

Kyselyn sulkeutumisen jälkeen lähdimme käsittelemään kyselyn tuloksia. Johtopäätöksemme perustuvat kyselystämme saatuihin tuloksiin. Olimme yllättyneitä, että vastausprosentti (21 %) jäi alhaiseksi. Kappaleessa 4.5 mainitsimme, että kyselyn luotettavuuteen on saattanut vaikuttaa se, ettei kysely ole saavuttanut kaikkia kohderyhmän jäseniä. Näin ollen kyselymme tulokset eivät tarjoa kokonaisvaltaista kuvaa tukiviittomaopetuksen vaikuttavuudesta Turun alueen päiväkodeissa. Vastausprosentin alhaisuuteen on saattanut vaikuttaa myös tiedonpuute siitä, kenen kanssa tukiviittomia voidaan käyttää. Tästä voimme päätellä, että tukiviittomien vaikuttavuus on päiväkodeissa ollut heikkoa.

Vastauksista nousi esiin, etteivät kaikki työntekijät ole saaneet tukiviittomaopetusta. Vain 14 vastaajaa kertoi, että ryhmässä on järjestetty tukiviittomaopetusta. Tämän tiedon pohjalta voidaan päätellä, että jokaisessa lapsiryhmässä ei ole riittäviä valmiuksia vastaanottaa lapsia, jotka tarvitsevat tukiviittomia kommunikoinnin tueksi. Tämäkin kertoo siitä, että tukiviittomaopetus ei ole tavoittanut kaikkia työntekijöitä.

Vastaajista 28 ilmoitti, että ryhmässä on tukiviittomia tarvitsevia lapsia. Kuten edellä mainittiin, vain 14 ryhmässä on ollut tukiviittomaopetusta. Tästä voimme

päätellä, että lapsiryhmien henkilökunnalle suunnattu tukiviittomaopetus tulisi tarpeeseen. Vastaajista 41 ilmoitti joskus osallistuneensa tukiviittomaopetukseen. On hyvä, että yksittäiset henkilöt ovat saaneet koulutusta. Kuitenkin tukiviittomia tarvitsevien lasten edun mukaista olisi, että kaikki lapsen kanssa toimivat työntekijät osaisivat käyttää tukiviittomia. Vastaajista vain kolme on kertonut, että kaikki ryhmän aikuiset osaavat käyttää tukiviittomia.

Yli 45-vuotiaista 18 vastaajaa on joskus osallistunut tukiviittomaopetukseen. Yli 45-vuotiaiden ryhmässä taito käyttää tukiviittomia vaihtelee. Kukaan ikäryhmän vastaajista ei ole kuitenkaan ilmoittanut osaavansa käyttää tukiviittomia erittäin hyvin puheen tukena. Suurella osalla ikäryhmän vastaajista tukiviittomakoulutuksesta on jo aikaa, joten viittomat eivät välttämättä ole hyvin muistissa.

Vaikka koulutusta on saatu, taito käyttää tukiviittomia vaihtelee. Vastaajista vain kaksi on ilmoittanut osaavansa käyttää tukiviittomia puheen tukena erittäin hyvin. Tukiviittomataidon ylläpitäminen vaatii viittomien jatkuvaa käyttöä. Myös tietojen päivittäminen on tärkeää. Vastausten mukaan teoretietoa tukiviittomien perusteista on vähän. Jos teoretietoa olisi enemmän, tukiviittomia osattaisiin mahdollisesti hyödyntää paremmin. Näiden tulosten perusteella vaikuttavuutta tulisi lisätä.

Joistakin vastauksista on noussut esiin, ettei tukiviittomille ole tarvetta. Tästä johtuen tukiviittomat eivät välttämättä ole olleet aktiivisessa käytössä. Esimerkiksi kysymyksessä 25 vastaajista 43 ilmoitti, ettei tukiviittomia käytetä lainkaan, jos ryhmässä ei ole niitä tarvitsevia lapsia. Kun viittomia ei käytetä, ne unohtuvat ja kynnys aloittaa viittomien käyttö nousee. Tukiviittomat olisi hyvä saada luonnolliseksi osaksi jokaisen päiväkodin arkea. Tämä edesauttaisi sitä, että valmiudet vastaanottaa tukiviittomia tarvitseva lapsi olisivat paremmat. Tietojen päivittämisen tarpeesta kertoo myös se, että vain 18 kaikista vastaajista on saanut tukiviittomaopetusta viimeisen viiden vuoden aikana. Avoimien kysymyksien vastauksista nousee esiin (9 mainintaa), että tukiviittomaopetuksesta ei ole nähty olevan hyötyä, jos viittomille ei ole tarvetta.

Vastauksista käy selkeästi ilmi kiinnostus tukiviittomaopetusta kohtaan. Vastaajista 41 kokee tukiviittomaopetuksen riittämättömäksi. Koulutus tulisi 57 mainin-

nan mukaan kuitenkin järjestää työajalla täydennyskoulutuksena. Valmiudet vaikuttavuuden lisäämiseen olisivat siis jo olemassa.

6 POHDINTA

Koimme aiheen ajankohtaiseksi ja tärkeäksi. Kiinnostus aiheeseen heräsi suuntaavien pedagogisten opintojen ansiosta. Tulevina viittomaopettajina halusimme selvittää tukiviittomaopetuksen tilannetta ja tukiviittomien käyttöä kentällä.

Halusimme tehdä yhteistyötä Turun kaupungin kanssa, jotta saisimme tietoa erityisesti päiväkotien tilanteesta. Yhteistyö kaupungin kanssa myös lisäsi motivaatiotamme. Kartoituksemme tarjoaa myös Turun kaupungille ajankohtaista tietoa, jonka avulla voidaan kehittää päiväkotien henkilöstön ammattitaitoa. Kun aloitimme syksyllä opinnäytetyön tekemisen, emme olleet tietoisia varhaiskasvatuksen Puhku-hankkeesta. Tieto hankkeesta olisi saattanut vaikuttaa työtojemme valintaan ja työn tavoitteisiin.

Prosessin aikana huomasimme, että aiheemme rajaus oli onnistunut. Tämä antoi selkeät raamit työskentelyllemme. Kiinnostava aihe teki työskentelystä mielekästä, ja motivaatiota oli helppo pitää yllä. Kyselyn kautta pystyimme asennoitumaan myös tulevaan ammattiimme viittomien opettajana. Koemme, että ammatillisuutemme viittomien opettajana on kehittynyt ja vahvistunut prosessin aikana. Uskomme, että työmme tarjoaa ajankohtaista tietoa sekä viittomien opettajille että varhaiskasvatuksen työntekijöille. Opiskelijat, jotka suunnittelevat valitsevansa suuntaaviksi opinnoikseen viittomien pedagogiset opinnot, hyötyvät tutkimuksestamme. He saavat ajantasaista tietoa työelämän tilanteesta.

Tutkimusmenetelmänä kyselytutkimus toimi hyvin. Jatkotutkimusaiheena voisi olla tutkimuksen toistaminen käyttäen esimerkiksi jotakin muuta tutkimusmenetelmää. Olisi mielenkiintoista tietää, vaikuttaako tutkimusmenetelmän valinta vastausten määrään ja saatuihin tuloksiin. Myös vertaileva tutkimus toisen kunnan tukiviittomaopetuksen vaikuttavuudesta olisi tukiviittomaopetuksen kehittämisen kannalta mielenkiintoinen jatkotutkimusaihe. Työn kautta tulimme pohtineeksi myös päiväkotien ja perheiden yhteistyön merkitystä lapsen kommunikoinnin tukemisessa.

Tutkimuksemme perustui kyselyyn, jonka lähetimme sähköisesti vastaajille. Sähköinen kysely oli käytännössä paras tapa toteuttaa tutkimus, sillä internetin kautta oli mahdollista tavoittaa suuri vastaajajoukko. Käytäntö kuitenkin osoitti, miten tärkeää kyselytutkimuksessa on kysymysten asettelu. Testaamalla kyselyä suuremmalla joukolla olisimme mahdollisesti havainneet ongelmakohdat kysymysten asettelussa. Aikaistamalla kyselyn lähettämistä olisimme kenties tavoittaneet suuremman vastaajajoukon. Kyselytutkimuksessa analysointi on todella tärkeää. Tässä tutkimuksessa olemme tarkastelleet tuloksia yleisellä tasolla.

Opinnäytetyöprosessin tavoitteena oli kartoittaa Turun kaupungin päiväkotien tukiviittomaopetuksen vaikuttavuutta. Tässä onnistuttiin, vaikka vastausprosentti jäi alhaiseksi. Saimme arvokasta tietoa kentän todellisesta tilanteesta ja siitä, kuinka teoria ja käytäntö kohtaavat arjen työssä. Tuloksista oli havaittavissa kiinnostus ja tarve tukiviittomia kohtaan. Kuitenkin henkilökunta toivoisi, että työnantaja järjestäisi koulutuksen työajalla. Varhaiskasvatuksessa tukiviittomat koetaan hyväksi työvälineeksi.

Työmme tarjoaa ajantasaista tietoa. Olemme tyytyväisiä työmme lopputulokseen. Jäämmekin mielenkiinnolla odottamaan, miten tukiviittomaopetuksen vaikuttavuus näkyy tulevinä vuosina Turun kaupungin päiväkodeissa.

LÄHTEET

- Adenius-Jokivuori, Merja 2004. Päivähoito. Teoksessa Tiina Siiskonen, Tuija Aro, Timo Ahonen & Ritva Ketonen (toim.) *Joko se puhuu? – Kie-
lenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa*. Jyväskylä: PS-
Kustannus, 304–320.
- Aivoliitto i.a. Lasten ja nuorten kielellinen erityisvaikeus (Specific language im-
pairment, SLI). Viitattu 27.3.2013.
[http://www.aivoliitto.fi/kielellinen_erityisvaikeus_\(sli\)/kielellinen_erityi
svaikeus](http://www.aivoliitto.fi/kielellinen_erityisvaikeus_(sli)/kielellinen_erityi_svaikeus).
- Autio, Anu & Ylijoki, Sanna i.a. Ideoita ja ajatuksia. Opas tukiviittomien opettajil-
le. Helsinki: Viittomakielialan Osuuskunta Via.
- Diakonia-ammattikorkeakoulu i.a. Opetussuunnitelmat. Viitattu 19.3.2013.
[https://soleops.diak.fi/opsnet/disp/fi/ops_PuuHierValOpas/tab/nop/cl
r?menuid=1](https://soleops.diak.fi/opsnet/disp/fi/ops_PuuHierValOpas/tab/nop/clr?menuid=1).
- Haaksilahti, Tiina 2005. Miten viittomaopetusta haetaan. Teoksessa VIITTIS –
viittomia perheille. Raisio: Aivohalvaus- ja dysfasialiitto ry.
- Haaksilahti, Tiina 2012. Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikaatiokeinot. Te-
oksessa Maria-Elisa Salonsaari, Tiina Haaksilahti, Sari Laatikainen,
Päivi Rainó & Ulla Aulamo (toim.) *Viiton ja ohjaan*. Tampere: Ope-
tushallitus, 145–157.
- Heinämäki, Liisa 2005. Varhaista tukea lapselle – työvälineenä kehittämisvalik-
ko. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos
- Hujala, Eeva; Puroila, Anna-Maija; Parrila, Sanna & Nivala, Veijo 2007. Päivä-
hoidosta varhaiskasvatukseen. Hyvinkää: Varhaiskasvatus 90 Oy
- Huuhtanen, Kristina 2011 Kommunikointi elein ja viittomin. Teoksessa Kristiina
Huuhtanen (toim.) *Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointime-
netelmät Suomessa*. Kouvola: Kehitysvammaliitto, 26–31.

- Korpilahti, Pirjo 2006. Kielen kehitykselliset häiriöt – viivästynyt ja poikkeava kielenkehitys. Teoksessa Kaisa Launonen & Anna-Maija Korpiaakko-Huuhka (toim.) Kommunikoinnin häiriöt – syitä, ilmenemismuotoja ja kuntoutuksen perusteita. Helsinki: Yliopistopaino Kustannus, 40–55.
- Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 3.4.1987/380. Viitattu 14.3.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1987/19870380>
- Martikainen, Liisa 2012. Opettajien pätevyys – tulevaisuuden tarpeet. Luento Opetustilaisuus.fi-seminaarissa. 12.10. Helsinki.
- Mäkitalo, Marianne 2013. Puhetta kuvien ja tukiviittomien avulla. Turun Sanomat 19.2., 5.
- Opettajien ammattijärjestö i.a. Opettajan ammattietiikka ja eettiset periaatteet. Viitattu 27.2.2013
http://www.oaj.fi/portal/page?_pageid=515,447767&_dad=portal&_schema=PORTAL (27.11.2012 klo 20.08).
- Rantanen, Maija-Liisa 2013. Varhaiskasvatuksen tulosaluejohtaja, Turun kaupunki, varhaiskasvatus. Turku. Henkilökohtainen tiedonanto 24.1.
- Rantanen, Maija-Liisa 2013. Varhaiskasvatuksen tulosaluejohtaja, Turun kaupunki, varhaiskasvatus. Turku. Sähköpostiviesti 25.1. Vastaanottaja Leena Hagström. Tuloste tekijän hallussa.
- Retva, Miia 2013. Lehtori, Diakonia-ammattikorkeakoulu. Turku. Henkilökohtainen tiedonanto 8.3.
- Retva, Miia 2012. Viittomien kotiopetuksen hakeminen, myöntäminen ja käytännöt. Luento Diakonia-ammattikorkeakoulussa 19.9. Turku.
- Rissanen, Terhi 2013. Yliopettaja, Diakonia-ammattikorkeakoulu. Turku. Henkilökohtainen tiedonanto 17.4.
- Suomen Viittomakielen Tulkit ry i.a. Viittomakielen tulkin ammattisäännöstö. Viitattu 27.2.2013.
<http://www.tulkit.net/viittomakielen-tulkit-suomessa/ammatti/viittomakielen-tulkin-ammattisaannosto/>.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos i.a. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet

Heikkilä, Matti; Välimäki, Anna-Leena; Ihalainen, Sirkka-Liisa

(2007) Viitattu 6.3.2013

<http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201210089363>.

Tisell, Anneli 2009. Lilla boken om Tecken.

Kalmarssund: Hatten Förlag

Tolvanen, Leena 2006. CP-vamman vaikutus puheeseen kieleen ja

kommunikaatioon. Teoksessa Kaisa Launonen & Anna-Maija

Korpiaakko-Huuhka (toim.) Kommunikoinnin häiriöt – syitä, ilmenemismuotoja ja kuntoutuksen perusteita. Helsinki: Yliopistopaino Kustannus, 95–118.

Turku 2006. a. Kasvatus ja opetus. Kunnalliset hoitopaikat.

Viitattu 28.3.2013.

<http://www.turku.fi/Public/default.aspx?contentid=35553>.

Turku 2006. b. Kasvatus ja opetus. Yksityisen päivähoidon toimipaikat.

Viitattu 28.3.2013.

<http://www.turku.fi/Public/default.aspx?contentid=36577>.

Vilka, Hanna 2007. Tutki ja mittaa – Määrällisen tutkimuksen perusteet.

Jyväskylä: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Von Tetzner, Stephen & Martinsen, Harald 2010. Johdatus puhetta tukevaan ja

korvaavaan kommunikointiin. Helsinki: Kehitysvammaliitto.

Wendelin, Christina 2013. Konsultoiva erityislastentarhanopettaja, Lausteen

päivähoitoyksikkö. Turku. Henkilökohtainen tiedonanto 21.3.

KUVIOLUETTELO

KUVIO 1. Vastaajien kokemukset tukiviittomataidoistaan (n=71)	25
KUVIO 2. Tukiviittomataitoiset työntekijät prosentteina (n=71)	26
KUVIO 3. Teoriatietoa tukiviittomista (n=71)	27
KUVIO 4. Ryhmän henkilökunnan osallistuminen tukiviittomaopetukseen (n=71)	28
KUVIO 5. Tukiviittomaopetuksen muoto (n=62)	29
KUVIO 6. Tukiviittomaopetusta saaneet työntekijät (n=70)	30
KUVIO 7. Materiaalitoivomuksia (n=42), vastauksia 69 (prosenttiluvut)	31
KUVIO 8. Kokemukset tukiviittomien hyödyllisyydestä (n=63).....	32
KUVIO 9. Tukiviittomien käytön säännöllisyys (n=71)	33
KUVIO 10. Tukiviittomatilanteet (n=46), vastauksia 116 (prosentit).....	34
KUVIO 11. Kiinnostus tukiviittomaopetusta kohtaan (n=70), vastauksia 85 (prosentit)	35

LIITTEET

LIITE 1 Saatekirje kyselyyn vastaamiseksi

Laatijat
Jenni Allén
Leena Hagström

Saatekirje
15.11.2012

Kutsu Turun kaupungin päiväkotien lastentarhanopettajille kyselytutkimukseen osallistumiseksi.

Arvoisa Turun kaupungin päivähoidon työntekijä.

Olemme kaksi viittomakielen tulkkiopiskelijaa Turun Diakonia-ammattikorkeakoulusta. Teemme kartoittavaa opinnäytetyötä Turun kaupungin päiväkotien tukiviittomaopetuksesta. Vastauksenne ovat tärkeitä tukiviittomia käyttävien lasten sekä tukiviittomaopetuksen kehittämisen kannalta.

Lähetämme Teille linkin Webropol-kyselyyn. Vastauksenne käsitellään anonyymisti ja luottamuksellisesti Webropol-ohjelman kautta. Olemme saaneet tutkimusluvan Turun kaupungilta.

Kyselyn täyttäminen ja palauttaminen

Lähehtämämme linkin kautta pääsette vastaamaan Webropol-kyselyyn. Toivomme, että kyselyyn vastaisi päiväkotinne jokaisen ryhmän vastaava lastentarhanopettaja. Kysymyksiin voi vastata haluamassaan järjestyksessä ilman aikarajaa. Vastattuanne kaikkiin kysymyksiin painakaa ”Lähetä”. Tämän jälkeen ette voi enää muuttaa vastauksianne. Kyselyyn voi vastata vain kerran.

Kyselyn viimeinen palautuspäivä on 15.12.2012. Lähestymme teitä muistutusviestillä 3.12.2012. Jos olette jo vastanneet kyselyyn, voitte jättää tämän viestin huomiotta. Jos kyselyn suhteen ilmenee ongelmia, voitte olla yhteydessä opiskelijoihin.

Suuri kiitos osallistumisestanne!

Ystävällisesti

Opiskelijat:

Jenni Allén
jenni.allen@student.diak.fi

Leena Hagström
leena.hagstrom@student.diak.fi

Maija-Liisa Rantanen
Varhaiskasvatuksen tulosaluejohtaja
Turun kaupunki
maija-liisa.rantanen@turku.fi

LIITE 2 Webropol-kyselyn kysymykset

Taustatietoa

1. Vastaajan sukupuoli
  - ☐ Mies
  - ☐ Nainen
2. Vastaajan ikä
  - ☐ 18-25
  - ☐ 25-30
  - ☐ 30-35
  - ☐ 35-45
  - ☐ > 45
3. Työskentelen päiväkodissa lapsiryhmässä, joka on...
  - ☐ Tavallinen
  - ☐ Erityisryhmä
  - ☐ Integroitu erityisryhmä
  - ☐ Pienennetty ryhmä
  - ☐ Joku muu, mikä?
4. Ryhmämme lapset ovat iältään
  - ☐ 0-3
  - ☐ 3-4
  - ☐ 4-5
  - ☐ Esikouluikäisiä
  - ☐ Joku muu, mikä?
5. Onko ryhmässänne tukiviittomia tarvitsevia lapsia?
  - ☐ Kyllä
  - ☐ Ei
6. Kuinka monta tukiviittomia tarvitsevaa lasta ryhmässänne on?
  - ☐ Yksi
  - ☐ Enemmän kuin yksi
  - ☐ Koko ryhmä
  - ☐ Ryhmässämme ei ole tukiviittomia tarvitsevia lapsia
7. Onko ryhmässänne lapsia, joiden kanssa jokin taho (esim. puheterapeutti) on suositellut viittomien käyttöä?
  - ☐ Kyllä
  - ☐ Ei
8. Onko ryhmässänne järjestetty tukiviittomien opetusta henkilökunnalle?
  - ☐ Kyllä
  - ☐ Ei

9. Olen joskus osallistunut tukiviittomaopetukseen

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei

10. Osaan käyttää tukiviittomia puheen tukena

- ☐ Erittäin hyvin
- ☐ Melko hyvin
- ☐ Melko vähän
- ☐ Erittäin vähän
- ☐ En osaa käyttää tukiviittomia puheen tukena

11. Kuinka moni (prosentteina) ryhmänne aikuisista osaa käyttää tukiviittomia puheen tukena?

- ☐ 25 %
- ☐ 50 %
- ☐ 75 %
- ☐ 100 %
- ☐ 0 %

12. Onko ryhmässänne teorial tietoa tukiviittomien perusteista? Tietoa on...

- ☐ Erittäin paljon
- ☐ Melko paljon
- ☐ Melko vähän
- ☐ Erittäin vähän
- ☐ En osaa sanoa

13. Onko tukiviittomat huomioitu päiväkotinne varhaiskasvatussuunnitelmas-
sa?

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei

Opetukseen liittyvät kysymykset.

14. Milloin ryhmänne henkilökunta on osallistunut tukiviittomaopetukseen?

- ☐ Viimeisen vuoden aikana
- ☐ Viimeisen viiden vuoden aikana
- ☐ On joskus järjestetty
- ☐ Ei koskaan
- ☐ En osaa sanoa

15. Oliko tukiviittomaopetus

- ☐ Tutkintoon liittyvä koulutus
- ☐ Täydennyskoulutus
- ☐ Omaehtoinen koulutus (esim. työväenopisto)
- ☐ Lapsen tukiviittomaopetukseen liittyvä koulutus
- ☐ En osaa sanoa

16. Kuka ryhmänne aikuisista on saanut tukiviittomaopetusta?
- Ryhmämme vastaava lastentarhaopettaja
  - Kaikki lapsiryhmän työntekijät
  - Ei kukaan lapsiryhmämme työntekijöistä
  - Joku muu, kuka?
  - En osaa sanoa
17. Onko tukiviittomaopetus koettu ryhmässänne riittäväksi?
- Kyllä
  - Ei
18. Miksi tukiviittomaopetus on/ei ole koettu ryhmässänne riittäväksi. Perustele.
19. Minkälaista materiaalia saitte opetuksen yhteydessä?
- Monisteita
  - Teoriatietoa
  - Lauseharjoituksia
  - Jotain muuta, mitä?
  - Emme saaneet materiaalia
20. Mikäli ette saaneet materiaalia, mitä materiaalia olisitte tarvinneet? Voitte valita useamman vaihtoehdon.
- Viittomakuvia, sanalistoja
  - Teoriatietoa
  - Lauseharjoituksia
  - Tukiviittomien käytön opastusta
  - En osaa sanoa
21. Oliko materiaali tukiviittomien käytön kannalta hyödyllistä?
- Erittäin hyödyllistä
  - Melko hyödyllistä
  - Melko hyödytöntä
  - Materiaalista ei ollut hyötyä
  - En osaa sanoa
22. Miksi materiaali oli/ei ollut hyödyllistä. Perustele.

Tukiviittomien käyttöön liittyvät kysymykset.

23. Onko tukiviittomat koettu ryhmässänne hyödylliseksi?
- Erittäin hyödyllistä
  - Melko hyödyllistä
  - Melko hyödytöntä
  - Erittäin hyödytöntä
  - En osaa sanoa

24. Miksi olette kokeneet, että tukiviittomista on/ ei ole ollut hyötyä? Perustele.
25. Käytetäänkö ryhmässänne tukiviittomia, vaikka kukaan lapsista ei tarvitse tukiviittomia puheen tukena?
- Kyllä
  - Ei
26. Kuinka usein tukiviittomia käytetään ryhmässänne?
- Jokaisessa hetkessä
  - Päivittäin
  - Viikoittain
  - Harvoin
  - Ei lainkaan
27. Missä tilanteissa tukiviittomia käytetään päiväkodissänne? Voitte valita useamman vaihtoehdon.
- Aamupiiri
  - Ruokailutilanteet
  - Juhlatilanteet
  - Ulkoilutilanteet
  - Jossain muussa tilanteessa, missä?
28. Onko tukiviittomien käyttö helpottanut kommunikointia?
- On helpottanut
  - Ei ole helpottanut
  - En osaa sanoa
29. Miksi tukiviittomien käyttö on/ ei ole helpottanut kommunikointia ryhmässänne? Perustele.
30. Olisitteko kiinnostunut osallistumaan tukiviittomaopetukseen? Voit valita useampia vaihtoehtoja
- En, en koe siihen tarvetta nykyisissä työtehtävissäni
  - En, pidän jatkuvasti itse yllä tukiviittomataitojani
  - Kyllä, jos se järjestetään työaikana täydennyskoulutuksena
  - Kyllä, voisin osallistua työajan ulkopuolellakin harrastuksena
31. Millaisia ajatuksia/keskustelua kysely herätti päiväkodissänne?